

**PANEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA
FAKULTA PRÁVA**

FP-113185-17886

**SÚDNA MOC V EURÓPSKEJ ÚNII
(POROVNANIE SÚDNEHO DVORA EÚ A NAJVYŠŠIEHO
SÚDU USA)**

Diplomová práca

2018

Bc. Judita Laššáková

PANEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA
FAKULTA PRÁVA

SÚDNA MOC V EURÓPSKEJ ÚNII
(POROVNANIE SÚDNEHO DVORA EÚ A NAJVVYŠŠIEHO
SÚDU USA)

Diplomová práca

Študijný program: Právo
Študijný odbor: 3.4.1. právo
Školiace pracovisko: Ústav medzinárodného a európskeho práva
Školiteľ: doc. Ing. PhDr. JUDr. Michael Siman, PhD.
Konzultant: meno priezvisko, akad. tituly a vedecko-pedagogické tituly

Bratislava 2018
Bc. Judita Laššáková

ZADANIE DIPLOMOVEJ PRÁCE

Autorka práce: Bc. Judita Laššáková

Študijný program: právo

Študijný odbor: 3.4.1. právo

Evidenčné číslo: FP-113185-17886

ID študenta: 17886

Vedúci práce: doc. Ing. PhDr. JUDr. Michael Siman, PhD.

Názov práce: **Súdna moc v Európskej únii (porovnanie Súdneho dvora EÚ a Najvyššieho súdu USA)**

Špecifikácia zadania: Diplomová práca analyzuje súdnu moc v Európskej únii a jej postavenie a úlohy v štátnych celkoch. Práca sa zameriava na najvyššie súdne inštalácie, ich úlohy a funkcie a pokúša sa dať odpoveď na otázku významu a postavenia súdov v inštitucionálnej rovine materiálneho právneho štátu. Analyzuje sudcovskú tvorbu práva pomocou konkrétne vybraných judikátov, ktoré mali a dodnes majú vplyv nielen na prácu súdov, ale aj na dôsledky a následky, ktoré tieto súdy svojimi rozhodnutiami mali na vývoj Európskej únie.

Rozsah práce: 2,5-3,5 AH (50 až 70 strán textu formátu A4)

Dátum zadania: 05. 05. 2017

Dátum odovzdania: 26. 10. 2018

doc. Ing. PhDr. JUDr. Michael Siman,
PhD.
vedúci práce

JUDr. Andrej Karpat, PhD.
vedúci ústavu

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada pod'akovala doc. Ing. PhDr. JUDr. Michaelovi Simanovi, PhD., za jeho chápavý prístup, podnety, informácie a cenné rady a v neposlednom rade za prejavenu dôveru, ktorá pre študenta znamená veľmi veľa a zároveň zaväzuje.

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Vyhlasujem, že som diplomovú prácu na tému „*Súdna moc v Európskej únii (porovnanie Súdneho dvora EÚ a Najvyššieho súdu USA)*“ spracovala samostatne a s použitím uvedenej literatúry.

Svojím podpisom potvrdzujem, že odovzdaná elektronická verzia práce je identická s jej tlačenu verziou a som oboznámená so skutočnosťou, že sa práca bude archivovať v elektronickej podobe v Univerzitnom informačnom systéme UIS, ktorý ju následne odosiela do Centrálného registra záverečných prác a ďalej bude sprístupnená tretím osobám prostredníctvom databázy elektronických vysokoškolských prác.

V Bratislave, dňa 21. októbra 2018

.....
Bc. Judita Laššáková

ABSTRAKT

Diplomová práca na tému „*Súdna moc v Európskej únii (porovnanie Súdneho dvora EÚ a Najvyššieho súdu USA)*“ analyzuje súdny systém v Európskej únii. Rozhodujúcim podnetom pre vytvorenie predkladanej práce je pozícia Súdneho dvora Európskej únie, ktorý sa počas svojej existencie etabloval ako významná inštitúcia v rámci Európskej únie. Cieľom práce je ukázať hodnotu súdov pre jednotlivcov a porovnanie inštitútu nominovania a menovania sudcov Súdneho dvora Európskej únie a sudcov Najvyššieho súdu Spojených štátov amerických. Ťažiskovou súčasťou práce je nastolenie a zhodnotenie možných alternatív, či je možné dosiahnuť *úplnú nezávislosť a nestrannosť* sudcov tak, ako to predpokladajú zakladajúce zmluvy Európskej únie.

Kľúčové slová: Súdny dvor Európskej únie, súdna moc, právny systém Európskej únie, nezávislosť a nestrannosť sudcov

ABSTRACT

The diploma thesis "*The Judicial Power in the European Union (comparison of the Court of Justice of the EU and the US Supreme Court)*" analyses the judicial system within the European Union. The determining motion for creation of the submitted thesis is the position of the Court of Justice of the European Union that has established itself as a significant institution within the scope of European Union over its existence. The aim of the thesis is to expose value of courts to individuals and to compare institute of nominating and appointing to judges of the Court of Justice and judges of the Supreme Court of the United States of America. The focus of the work is to establish and to evaluate feasible alternatives whether it is possible to achieve complete independence and impartiality of judges as the European Union forming treaties predict.

Key words: Court of Justice of the European Union, judicial power, European Union legal system, independence and impartiality of judges

Obsah

Obsah	7
Zoznam skratiek	8
ÚVOD	9
1 PÔVOD MOCI V MATERIÁLNO M PRÁVNOM ŠTÁTE	13
1.1 ZÁKONODARNÁ MOC	16
1.2 VÝKONNÁ MOC	17
1.3 SÚDNA MOC	19
1.4 KONTROLNÁ MOC	20
1.5 PARCIÁLNE ZHRNUTIE	21
2 SÚDNA MOC V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH EURÓPSKEJ ÚNIE A SÚDNY SYSTÉM EURÓPSKEJ ÚNIE	24
2.1 SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE	29
2.2 ÚSTAVNÉ SÚDY A ICH FUNKCIA V ČLENSKÝCH ŠTÁTOV EÚ A SCOTUS . 31	
2.3 VNÚTROŠTÁTNE SÚDY ČLENSKÝCH ŠTÁTOV AKO PRVOSTUPŇOVÉ SÚDY SÚDNEHO DVORA EURÓPSKEJ ÚNIE	36
3 MENO VANIE SUDCOV SÚDNEHO DVORA EÚ	38
3.1 SÚDNY DVOR	38
3.2 VŠEOBECNÝ SÚD EÚ	39
3.3 GENERÁLNI ADVOKÁTI SD EÚ	40
3.4 ČLÁNOK 255 ZFEÚ V POROVNANÍ S NOMINOVANÍM A MENO VANÍM SUDCOV SCOTUS	42
3.5 POROVNANIE FUNKČNÉHO OBDOBIA SUDCOV SÚDNEHO DVORA EÚ A SUDCOV SCOTUS	46
4 AUTORITA SÚDNYCH ROZHODNUTÍ SD EÚ VO VZŤAHU K ČLENSKÝM ENTITÁM	49
4.1 SÚDNY DVOR AKO POZITÍVNY ZÁKONODARCA	50
4.2 SÚDNY DVOR AKO NEGATÍVNY ZÁKONODARCA	52
4.3 SÚDNY DVOR AKO OCHRANCA ĽUDSKÝCH PRÁV	54
4.3.1 Uplatňovanie ľudsko-právnej doktríny v judikatúre Súdneho dvora EÚ.....	57
4.3.2 Uplatňovanie ľudsko-právnej doktríny v judikatúre SCOTUS.....	59
4.4 VÝKLADOVÉ PRAVIDLÁ SÚDNEHO DVORA EÚ	62
5 „FEDERALIZUJÚCE“ JUDIKÁTY SD EÚ NEFEDERÁLNEJ ÚNIE?	64
6 NÁVRHOVÁ ČASŤ	68
ZÁVER	71
Zoznam použitej literatúry	73

Zoznam skratiek

ECR	Zbierka súdnych rozhodnutí – anglická verzia
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo (od roku 1993 ES)
ES	Európske spoločenstvo
ESUO	Európske spoločenstvo uhlia a ocele
Charta základných práv EÚ	Charta základných práv Európskej únie
SCOTUS	Supreme Court of the United States – Najvyšší súd Spojených štátov amerických
Súdny dvor EÚ	Súdny dvor Európskej únie
Zmluva EÚ, ZEÚ	Zmluva o Európskej únii
Zmluva o ESUO	Zmluva o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele
Zmluva o EURATOM	Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu
Zmluva o fungovaní EÚ, ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie

ÚVOD

Hodnotové ukotvenie Európy, ako ho poznáme dnes, je odzrkadlením vývoja, ktorým toto prostredie prešlo. 20. storočie bolo ukázkou ľudskej výnimočnosti, geniality a zároveň des vzbudzujúcich schopností človeka. Bolo storočím mohutných ľudských úspechov, ale aj ukázkou toho, kam až ľudská spoločnosť môže klesnúť. V tomto storočí, ktoré je z dnešného pohľadu vnímané už ako história, dejiny, ľudstvo prejavilo svoju genialitu vo využití nukleárnej energie, obrovským prelomom na poli informačných technológií a cestovaním do vesmíru. 20. storočie je však aj mementom hrôz dvoch svetových vojen a totalitných režimov, ktorými fašizmus a komunizmus nespochybniteľne boli. No zároveň bolo obdobím rozkvetu demokracie, uplatnenia ľudsko-právnej doktríny a vývoja konštitucionalizmu. Práve vďaka týmto poznatkom si ľudstvo, a to hlavne v európskom priestore, nanovo stanovilo ciele a hranice.

Jedným z novostanovených cieľov bolo aj vytvorenie prostredia, kde bude garantovaná nielen sloboda a ľudské práva jednotlivca, ale aj prosperita národov. „Otcovia zakladatelia“ Európskej únie, ako ju poznáme dnes, pochopili, že len vďaka spolupráci a spojeniu národných štátov v Európe je možné zabezpečiť mier a prosperitu na tomto území. Pakty a medzinárodné organizácie, ktoré v období po 2. svetovej vojne vznikali, mali jednu dôležitú vec spoločnú, a tou bol dialóg. Strach a hrôza, ktoré zachvátili celý svet, boli míľnikmi, vďaka ktorému čelní predstavitelia „boj za zjednotenie“ nevzdali a vykročili smerom k integrácii Európy, ktorej fundamentom bola takzvaná Schumanova deklarácia. Nosnou myšlienkou tohto osobného stanoviska vtedajšieho francúzskeho ministra zahraničných vecí bolo francúzsko-nemecké zmierenie formou inštitucionalizovania v novej medzinárodnej organizácii. Tento počín viedol k vytvoreniu prvej nadnárodnej európskej organizácii, ktorou bolo Európske spoločenstvo uhlia a ocele, aby sa zabránilo akejkolvek budúcej vojne medzi týmito aktérmi. Postupnou transformáciou a vznikom nových dvoch spoločenstiev sa integrácia v Európe po určitej stagnácii rozrástla nielen o nových členov, ale aj o ciele, ktorých dosiahnutie je možné len v priestore bezpečia a mieru.

Európska únia ako ju poznáme dnes, spočíva na úplne iných základoch, než na akých bola založená. Postupným prerodom a vývojom spoločnosti sa z čisto hospodárskej organizácie stala postupne úniou hospodárskou a menovou, aspirujúcou na politickú úniu. Jej vývoj v porovnaní s vývojom odohrávajúcim sa v 18. storočí v Spojených štátoch amerických má mnoho spoločného, ale je badať aj rozdiely. Kým USA nemali vzor, ktorý

by mohli nasledovať, Európska únia práve na severoamerickom kontinente pozorovala možnosti svojho rozvoja vyjadrené slovami Winstona Churchilla, keď vyslovil požiadavku vytvorenie takzvaných Spojených štátov európskych. Trúfame si vysloviť tézu, že fáza, v ktorej sa Európska únia nachádza teraz, je odzrkadlením nielen žalostného nedostatku politikov uvažujúcich chladnou hlavou s víziou do budúcnosti, ktorých kvality by aspoň približne dosahovali veľkosť mužov stojacich za zrodom USA alebo Európskej únie, ale hlavne v absencii vzoru hodného nasledovania. Boli by sme radi, keby sa do polemiky dostala otázka, či si Európska únia, a to azda skôr z morálneho hľadiska, môže takpovediac dovoliť stagnáciu, prípadný rozpad, keďže jej vývoj je vzorom pre Africkú úniu.

V priebehu niekoľkých dekád rozvoja, ktorým dnešná Európska únia od svojich počiatkov prešla, sa s určitou pravidelnosťou objavovali štádiá stagnácie jednak integrácie a jednak samotného vývoja tejto organizácie *sui generis*. Takýmto medzníkom bola aj éra, ktorej dominoval Charles de Gaulle. Francúzsky prezident presadzoval integráciu na základe politickej spolupráce suverénnych štátov namiesto nadnárodného princípu fungovania vtedy ešte Európskych spoločenstiev. Po jeho rezignácii z funkcie prezidenta Francúzska sa európska integrácia oživila a v 70. a 80. rokoch minulého storočia sa členská základňa Európskych spoločenstiev rozrástla.

Prijatím moderných ústav po 2. svetovej vojne sa dosiahla stabilita a v základných zákonoch štátov boli zakomponované pravidlá, podľa ktorých majú jednotlivé zložky verejnej moci fungovať. Predkladaná diplomová práca *Súdna moc v Európskej únii (porovnanie Súdneho dvora EÚ a Najvyššieho súdu USA)* preto v prvej kapitole rozoberá rozdelenie mocí v štáte a pokúsi sa upozorniť na právomoci ale hlavne na povinnosti volených zástupcov, pričom popri takzvanom trojdelení štátnej moci sa zmieňuje aj o štvrtej, ktorú predstavuje ako moc kontrolnú.

Hlavnou motiváciou pre napísanie tejto práce bol fakt, že Súdny dvor je významným a súčasne nenápadným hráčom v politickom dianí, ktoré sa odohráva v Európskej únii. V druhej kapitole tejto diplomovej práce poukážeme na vznik Súdneho dvora Európskej únie, pričom pre potreby diplomovej práce sme použili skrátenú verziu „*Súdny dvor EÚ*“, ktorá v sebe subsumuje Súdny dvor a Všeobecný súd Európskej únie.

V ostatnom čase je na území Európskej únie badať evidentný alibizmus politických špičiek. Nie je to však novodobý fenomén a nie je vlastný len politikom v Európe. Význam súdov ako politických aktérov je badať v sudcovskom aktivizme.

Preto v druhej kapitole tejto diplomovej práce poukážeme na súdnu moc v členských štátoch a význam najvyšších súdnych inšancií. Súdny v rozhodujúcich momentoch preberajú na seba iniciatívu, keď sa občanmi volené orgány odmietajú zaoberať nanajvyššími kontroverznými otázkami.¹ Napriek tomu, že v odborných kruhoch prebieha polemika na tému *legitimity súdov*, považujeme súdnu moc ako časť verejnej moci za rozhodujúcu, keďže sme toho názoru, že právo vychováva. A právo súdy nielen aplikujú, ale aj tvoria. Poukážeme na činnosť a funkciu ústavných súdov a súdov plniacich funkciu ochrany ústavnosti v členských štátoch Európskej únie. Porovnaním tejto funkcie sa pokúsime zodpovedať otázku, či judikátom *Simmenthal II* aktivizmus Súdneho dvora EÚ zaviedol takzvaný difúzny model kontroly v tomto prípade právneho systému Európskej únie, čo je autonómny pojem, ktorý predstavíme v tejto časti predkladanej diplomovej práci.

Podľa nás najdôležitejšou otázkou týkajúcou sa súdov, je osoba a osobnosť sudcu a jeho nezávislosť a nestrannosť. Preto cieľom tejto diplomovej práce je pokúsiť sa zistiť možné cesty a riešenia, ktoré by viedli k *úplnej nezávislosti a nestrannosti* sudcov Súdneho dvora tak, ako to ustanovujú zakladajúce zmluvy Európskej únie. Menovanie sudcov Súdneho dvora vrátane generálnych advokátov a význam výboru zriadeného podľa článku 255 Zmluvy o fungovaní EÚ predostrieme v kapitole tri tejto diplomovej práce. V podkapitole 3.4 porovnáme nominovanie a následné menovanie sudcov Súdneho dvora a sudcov SCOTUS. V podkapitole 3.5 porovnáme funkčné obdobie sudcov týchto dvoch inšancií, čo považujeme za hlavný prínos tejto diplomovej práce. Z tohto dôvodu považujeme túto kapitolu diplomovej práce za ťažiskovú.

Ako sme už spomínali, keď zlyháva politika, súdna inšancia sa stáva tvorcom politiky a často razí cestu neskoršej legislatíve. Preto sa Súdnemu dvoru v štvrtej kapitole budeme venovať ako pozitívnemu, negatívne zákonodarcovi ale aj ako ochrancovi ľudských práv, kde v podkapitolách 4.3.1 a 4.3.2 sa pokúsime poukázať z nášho pohľadu na významné rozsudky oboch najvyšších súdnych inšancií, ako v Európskej únii tak aj v Spojených štátoch amerických. V poslednej podkapitole sa budeme venovať výkladovým pravidlám, ktoré súdy uplatňujú, keďže tento inštrument považujeme za hlavný nástroj súdov.

Momenty, kedy sudcovia na seba preberajú zodpovednosť, ktorej sa politici boja zhostiť, otvárajú potom nové možnosti. V kapitole 5 predkladanej diplomovej práce

¹ Ako príklad by sme uviedli Uznesenie vo veci C-619/18 z 19. októbra 2018, kde Súdny dvor rozhodol uznesením o pozastavení platnosti kontroverzných zákonov o súdnej reforme v Poľskej republike.

predstavíme niekoľko rozsudkov, ktorými Súdny dvor EÚ v rôznych časových obdobiach napomohol hlbšej integrácii v rámci Európskej únie.

Táto téma je v dnešnej dobe predmetom odborných diskusií doma a aj v zahraničí. Možno, ak sa nám podarí pochopiť minulosť, skôr zistíme, prečo sa nachádzame práve tu a s ohľadom na zodpovednosť, ktorá je na našich pleciach, možno budeme mať odvahu kráčať smerom vpred. Veríme, že sme snahu našich predkov pochopili správne a budeme vedieť využiť všetky inštrumenty na dosiahnutie cieľov, ktoré si európska spoločnosť v 50. rokoch minulého storočia vytýčila. Lebo sme si vedomí toho, že existujú hranice, ktoré už nesmieme prekročiť nikdy!

Docieliť méty, ktoré by sme mali a aj mohli dosiahnuť, sa pokúsime zodpovedaním otázky, akým spôsobom by sme vyriešili demokratický deficit Európskej únie a akými prostriedkami by sme posilnili postavenie sudcov, aby svoju funkciu mohli vykonávať tak, ako im to ukladajú zakladajúce zmluvy. Návrh, ktorý predstavíme v šiestej časti predkladanej diplomovej práci, je skromným pokusom načrtnutia možnej cesty, ako by bolo možné dosiahnuť úplnú nezávislosť a nestrannosť sudcov Súdneho dvora.

1 PÔVOD MOCI V MATERIÁLNO M PRÁVNOM ŠTÁTE

*„Každá moc si namýšľa, že má veľkého ducha
a široký rozhľad ponad chápania slabých
a tiež, že realizuje Boží zámer,
pričom porušuje všetky Božie zákony.“*

John Adams

Dňa 4. júla 1776 John Adams ako predseda Kontinentálneho kongresu podpísal dokument, ktorým trinásť britských kolónií v Severnej Amerike vyhlásilo nezávislosť.

Tento dokument je dôležitý nielen pre ústavných teoretikov a historikov. V texte Deklarácie sa zrkadlí nie iba boj za slobodu, ale predovšetkým odvaha mužov, ktorí ju následne po Johnovi Adamsovi podpisovali. V tom čase nikto z nich netušil, čo dnes vedia historici a právnici. Ani jeden z týchto päťdesiatich šiestich mužov nevedel, ako boj za nezávislosť skončí. Každý jeden z nich riskoval, že sa stane terčom represálií koloniálnych orgánov Veľkej Británie. Nech už boli pohnútky signatárov Deklarácie akékoľvek, ich čin viedol k revolúcií a vojne o nezávislosť, z ktorých sa zrodili Spojené štáty americké.

Vo Francúzsku tiež prebiehal vývoj konštitucionalizmu, a to aj na filozofickej úrovni vďaka veľikánom, akými nepochybniteľne boli Sieyès, Rousseau a Montesquieu a i Voltaire. A aj Francúzi boli ochotní v tomto boji obetovať to, čo má najvyššiu hodnotu, a to svoj vlastný život.

Napriek tomu, že Veľká Británia je považovaná za kolísku parlamentarizmu, je práve spojenie slobody a vlády, ktorá túto slobodu garantuje, ich najväčším odkazom. Pretavenie týchto dvoch imperatívov do ústav každého štátu je predpokladom toho, aby bol dokument takto nazývaný aj ústavou z materiálno-právneho hľadiska.

Nepochybne nás filozofi a právnici v časoch, kedy sa tieto udalosti diali, posunuli tam, kde sa momentálne vývoj konštitucionalizmu nachádza. Sme presvedčení, že vývoj sa v tejto oblasti nezastavil a bude pokračovať ďalej.

Vertikálne usporiadanie mocí v štáte je uvádzané a podrobne rozoberané v mnohých monografiách viacerých popredných autorov a akademikov. Mnohí z nich sa zhodnú na tom, že v demokraciách pochádza moc od občanov, prípadne od ľudu, národa, obyvateľstva.

V prípade napríklad Belgického kráľovstva je v článku 33 Ústavy kráľovstva Belgicka vyjadrenie národného princípu pôvodu moci: „*Všetky moci vychádzajú z národa*“, Fínsko v § 2 odsek 1 prisudzuje štátnu moc „*ľudu, ktorý reprezentuje Parlament, zasadajúci ako ríšsky snem*“ a rovnaký princíp je zakotvený aj v Základnom zákone Spolkovej republiky Nemecko v článku 20 odsek 2 „*všetka štátna moc vychádza z ľudu*“, pričom tento princíp je obsahom aj článku 3 Ústavy Portugalska „*jediná a nedeliteľná zvrchovanosť náleží ľudu, ktorý ju vykonáva spôsobom, ktorý stanoví (...) ústava*“. Tento princíp našiel uplatnenie aj v ústave Českej republiky, kde v článku 2 odsek 1 je uvedené, že „*ľud je zdrojom všetkej štátnej moci*“. Zaujímavú formu vyjadrenia pôvodu moci zvolila ústava Estónska, kde v III. oddiele § 56 je uvedené, že „*najvyššiu štátnu moc uskutočňuje ľud prostredníctvom občanov s hlasovacím právom*“. Jednou z mála ústav na európskom kontinente, ktorá priznáva pôvod štátnej moci občanom štátu, je Ústava Slovenskej republiky, ktorá v článku 2 odsek 1 definuje, že „*štátna moc pochádza od občanov*“. Ako uvádzajú Öhlinger a Eberhard „*vláda národa (des Volkes – v origináli)*“ sa však v územnom štáte nedá realizovať bezprostredne“. ² A ďalej vysvetľujú, že „*v žiadnom štáte sveta nepanuje alebo nevládne národ bezprostredne, ale právomoc rozhodovať leží v rukách funkcionárov*“. ³ Napriek tomu, že vo svojej učebnici sami uvádzajú, že definícia demokracie je téma patriaca do všeobecnej teórie štátovedy, pri uplatňovaní vertikálnej del'by moci odvodenej z ľudu, prikláňajú sa k tomu, že o demokracii sa dá hovoriť iba v tom prípade, ak „*je možné tieto právomoci vo väčšej alebo v menej veľkej miere odvodiť z ľudu*“. ⁴

Tieto pojmy sú natoľko široké a ich obsah do istej miery rozdielny, že pre potreby práce sme sa rozhodli pracovať s pojmom „občan“ a s ohľadom na zameranie našej práce sa sústredíme len na základné črty jednotlivých moci.

K tomu, aby mohli občania vykonávať svoju moc buď priamo alebo prostredníctvom svojich zástupcov, je nevyhnutné zmieniť sa aj o horizontálnej del'be moci. Táto predstavuje formu vlády. Vyjasnenie otázky formy vlády je dôležité z hľadiska identifikácie, ako je organizovaný štát a ako fungujú jeho inštitúcie.

² Öhlinger, T., Eberhard, H., Verfassungsrecht, str. 156

³ Tamže

⁴ Tamže

Balog uvádza, že „tradičné členenie foriem vlády je na monarchie a republiky“⁵, pričom sám pripomína, že „takéto tradičné členenie štátov podľa formy vlády je prekonané a podstatné je členenie jednotlivých štátov vzhľadom na formu vlády, a to podľa toho, aké sú ústavné vzťahy medzi najvyššími ústavnými orgánmi, a to parlamentom, vládou a aké je postavenie hlavy štátu v ústavnom systéme“.⁶ Prelínanie demokratických a právnych princípov v štáte je možné badať a vyvodiť z kompetencií, práv a povinností zákonom upravených postupov orgánov štátu, právnických osôb a fyzických osôb. Toto prelínanie vytvára bezpodmienečnú podmienku ústavnej rovnováhy, ktorej súčasťou je aj systém delby moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc. Tieto moci sú v demokratickom právnom štáte autonómne, zároveň musia byť vzájomne prepojené väzbami ústavnej kontroly a spolupráce.⁷

Legitimita moci je úzko spätá s legalitou štátnej moci. Podľa Ottovej je práve „legalita jedným z možných základov legitimacy moci. V právnom štáte by mala byť legitimita štátnej moci zabezpečená legalitou“.⁸ Tu Ottová stanovuje aj dve podmienky, ktoré vystihujú obsah týchto pojmov. Jedným z ukazovateľov je transport moci zo zdroja moci. Druhým, v žiadnom prípade však nie druhoradým, je povinnosť uplatňovať moc po jej uchopení (po nadobudnutí mandátu) na základe ústavy a zákonov a spôsobom, ktorý ustanovuje právo. Práve v tomto druhom prípade ide o vyjadrenie viazanosti štátnych orgánov právom.

Otázka diferenciacie týchto dvoch princípov a zároveň ich bezvýhradné plnenie je zárukou toho, že môžeme hovoriť o demokratickom princípe v materiálnom právnom štáte. Oddelenosť týchto zložiek moci musí byť výslovne potvrdená v zakladajúcich dokumentoch. Zároveň je nutné uviesť aj vzájomné vzťahy týchto zložiek, prípadne orgánov, ktoré tieto moci vykonávajú, ako aj kontrolné mechanizmy a tým aj vzťahy ich vzájomnej zodpovednosti. Postavenie a vzťahy orgánov zastupujúcich jednotlivé zložky štátnej moci sú doplnené a postavené na princípe ich vzájomnej spolupráce.

Delegovanie moci na inštitúcie, ktoré ju vykonávajú v medziach zákona a na základe zákona, je v demokratickom materiálnom právnom štáte nevyhnutnosťou. Neustále klesajúca dôvera občanov vo vlastný štát a jeho inštitúcie nedáva do budúcnosti

⁵ Balog In: Orosz, L., Svák, J., Balog, B., Základy teórie konštitucionalizmu, str. 307

⁶ Tamže, str. 309

⁷ Tamže

⁸ Ottová, E., Teória práva, str. 117

veľkú nádej, že by bolo možné skĺbiť švajčiarsky model uplatňovania priamej demokracie s estónskym modelom celosieťového prepojenia počítačov a vykonávania všetkých úkonov (okrem dvoch – kúpa nehnuteľnosti a sobáš) prostredníctvom internetového pripojenia v rámci celoštátnej databázy. Sme toho názoru, že myšlienky ohľadom úkonov delegovanej moci, ktoré boli definované v Listoch federalistov a ku ktorým sa vrátíme, sú dodnes neprekonané. Aktuálny spoločenský vývoj nielen na Slovensku, ale aj v celej Európe, je pre nás skôr dôkazom toho, že táto obhajoba federatívneho zriadenia a myšlienky, ktoré v týchto listoch vznikli, sú opomínané, a to, žiaľ, nielen politikmi.

1.1 ZÁKONODARNÁ MOC

Zákonodarstvo ako také má podľa Holländera viac významov. Predstavuje v prvom rade inštitúcie štátu, ktoré majú povolené „*prijímať a vydávať prvotné, od nikoho a ničoho neodvodené, všeobecne záväzné mocenské rozhodnutia*“,⁹ zákonodarstvo však môže znamenať aj „*súbor celého práva*“¹⁰. Na to, aby bolo možné prijať všeobecne záväzné mocenské rozhodnutie je potrebné, aby existoval orgán, ktorý má oprávnenie takéto rozhodnutie vydať. Toto oprávnenie musí byť podopreté aj legitimitou tohto orgánu. Otázkou legitimacy zákonodarného orgánu rieši v demokratickej spoločnosti práve ústavný dokument.

Parlament je v súčasnosti najvyšší zastupiteľský orgán. Jeho substrát tvoria reprezentanti – poslanci a v systéme zastupiteľskej demokracie predstavujú všetci občania, od ktorých pochádza všetka moc. Z hľadiska organizácie práce môže byť budovaný ako orgán pracovný alebo ako orgán, ktorý len schvaľuje konečné rozhodnutia.¹¹

Európsky parlament ako inštitúcia organizácie sui generis, ktorou Európska únia nepochybne je, „*prešiel najväčším vývojom právomocí*“¹². Ako Siman a Slašťan ďalej uvádzajú, jednotlivé zmluvy, ktoré revidovali pôvodné zakladajúce zmluvy EÚ, „*postupne rozšírili právomoci Európskeho parlamentu, ktorý mal pôvodne iba konzultačné právomoci pri prijímaní aktov Rady a dnes má vo väčšine prípadov rovnaké*

⁹ Höllander, P., Základy všeobecnej štátovedy, str. 248

¹⁰ Tamže

¹¹ Orosz, L., Svák, J., Balog, B., Základy teórie konštitucionalizmu, str. 315

¹² Siman M., Slašťan M., Právo Európskej únie, str. 136

spolurozhodovacie právomoci ako Rada. Jeho pôvodný názov bol ‚Zhromaždenie‘, až Jednotný akt ho oficiálne nazval ‚Európsky parlament‘.¹³

Ako každý orgán, prípadne inštitúcia, aj Európsky parlament odvodzuje svoju legitimitu zo zakladajúcich zmlúv. Tým, že sa štáty Európskej únie hlásia k materiálnemu právnemu štátu, v ktorom moc pochádza od občanov, je aj uvedenie Európskeho parlamentu spomedzi inštitúcií na prvom mieste veľavravné. Z ústavno-právneho hľadiska je rovnako dôležité aj to, že v článku 13 Zmluvy o Európskej únii sú aj záujmy občanov uvedené pred záujmami členských štátov. Otázky, ktoré vyvstávajú ohľadom demokratického deficitu, ktorým Európsky parlament čelí od samého svojho vzniku, sú v ostatnom čase aktuálnejšie než inokedy. Vytvorenie druhej komory tejto inštitúcie by mohlo tento problém aspoň čiastočne riešiť. Je však otázne, ako sa k tejto problematike postavia jednotlivé členské štáty. Sme toho názoru, že je dôležité klásť si nové a nové otázky a to aj v takom prípade, ak sa nám niektoré čiastkové otázky neporadí zodpovedať hneď.

1.2 VÝKONNÁ MOC

Výkonná moc úzko súvisí s formou štátu. Štát, to nie je len forma, tá totiž musí byť naplnená obsahom. Ako uvádza Trellová „*obsahom činnosti štátu sú vlastne jeho funkcie – vonkajšie alebo vnútorné*“¹⁴. Ak rozmeníme toto tvrdenie na drobné, predstavuje obsah činnosti štátu stanovenie si určitého cieľa založeného na hodnotovom zameraní, na ktorom sa jeho občania prostredníctvom svojich zástupcov dohodli. Napĺňanie tohto obsahu je potom permanencia, ktorú vykonávajú štátne orgány spoločne s celým štátnym aparátom na dosiahnutie tohto cieľa, ktorú štátna moc zabezpečuje.

Pri vymedzení formy štátu sa Trellová prikláňa k tvrdeniu, že „*forma štátu je organizácia obsahu činnosti štátu, teda spôsob organizácie obsahu, spôsob organizácie štátnej moci a režim jej fungovania*“.¹⁵ Jednou zo zložiek, ktoré formu štátu tvoria, je popri štátnom zriadení a štátnom režime hlavne forma vlády, ktorá konkrétne vystihuje jej inštitucionálnu stránku.¹⁶

¹³ Siman, M., Slašťan, M., Právo Európskej únie, str. 137

¹⁴ Trellová In: Cibulka, Štátoveda, str. 47

¹⁵ Tamže

¹⁶ Tamže

Pre formu vlády je smerodajná horizontálna del'ba moci. Z inštitucionálneho hľadiska práve ústavné dokumenty jednotlivých štátov obsahujú sústavu najvyšších orgánov štátu, pričom ako najvyššie orgány výkonnej moci sú uvádzané hlava štátu a vláda.

Ako sme už uviedli vyššie, za zdroj moci považujeme občanov štátneho zriadenia, preto členenie na nedemokratickú a demokratickú formu vlády nebudeme v práci hlbšie analyzovať. Za dôležité však považujeme zmieniť sa o forme vlády z perspektívy práve výkonnej moci. V konštitučných, respektíve parlamentných monarchiách je výkon funkcie hlavy štátu zverený monarchovi. V republikánskej forme vlády je táto funkcia, ktorá je spravidla individuálna, zverená prezidentovi, ktorý vo svojich rukách sústreďuje výkonnú moc. V parlamentných demokraciách je postavenie hlavy štátu možné skôr chápať ako pozíciu nezávislého arbitra, ktorého prvoradou úlohou je zabezpečovať riadny chod ústavných orgánov a reprezentovať štát navonok. V dôsledku zmien, ktorými boli základné dokumenty štátov postupne menené, sa následne zvyšovala legitimita hlavy štátu aj v parlamentnej forme vlády. Nedôsledné úpravy týkajúce sa priamej voľby hlavy štátu občanmi, ako sme tomu boli svedkami aj v Slovenskej republike či Českej republike, nás utvrdzuje v tom, že pretavovanie politických otázok do ústav nie je práve najlepšou vizitkou kompetentnosti jednotlivých politikov. Legitimita, ktorú takto zvolení prezidenti získajú, nie je dostatočne vyvážená ich kompetenciami, čo vzhľadom na nízku politickú kultúru v strednej a východnej Európe na druhej strane nemusí byť na škodu.

Spoločenský vývoj, ktorý sa pretavuje aj v tejto otázke, vytvára nové, špecifické modifikácie foriem vlády. Patria sem napríklad, kancelársky systém, ktorý je typický pre formu vlády pre Spolkovú republiku Nemecko a Rakúsku republiku. Tento systém je príznačný pre parlamentnú formu vlády, pričom je tu evidentné silné postavenie kancelára. Ďalšou formou vlády pri kombinácii parlamentarizmu a republiky je takzvaná semiprezidentská, respektíve neoprezidentská forma vlády, ktorá v dnešnej dobe prevláda vo Francúzsku. Pri tejto forme by bolo možné konštatovať, že nejde o zmiešaný systém, ale kvalitatívne nový systém. Tu však vyvstáva otázka práve už spomínanej politickej kultúry. V prípade, ak prezidenta podporuje parlamentná väčšina, jeho reálna moc sa posúva do postavenia, ktoré je typické pre prezidentskú formu vlády. Ak sa miska váh v zákonodarnom zbore posunie opačným smerom, tento systém bude vykazovať znaky parlamentnej demokracie. Ďalšie formy vlády sú špecifikom zamerania sa ústavno-právneho bádania, kde vznikajú pojmy ako parlamentný prezidencionalizmus, ktorý ústavní právnici vidia v podmienkach Ruskej federácie, pričom opačný pojem –

prezidiálny parlamentarizmus – je badať v Poľskej republike. S ohľadom na zameranie našej práce sa otázke výkonnej moci budeme venovať z hľadiska výkonu moci ako takej.

V Listoch federalistov sú vyzdvihované dve zásadné vlastnosti vlády. Jednou z nich je jej sila. Tá má podľa autorov Listov „zásadný význam z hľadiska ochrany pred vnútorným i vonkajším nebezpečenstvom, ako aj z hľadiska pružného a prospešného uplatňovania zákonov – a práve tým je definovaná dobrá vláda“.¹⁷ Autori Listov zdôrazňovali význam stability vlády „pre povest' národa a výhody s ňou spojené, ako aj pre pokojnú atmosféru a vnútorný pocit dôvery, ktoré patria k hlavným požehnaniam občianskej spoločnosti“.¹⁸

Ako uvádzajú Öhlinger a Eberhard „samotná vláda‘ je v dnešnej dobe len špičkou nevysvetliteľne komplexného a diferencovaného správneho aparátu“.¹⁹ Napriek tomu, že s týmto tvrdením sa môžeme stotožniť, vychádzajúc z ústavných dokumentov, ako sme sa o tom zmienili už vyššie, predstavujú výkonnú moc predovšetkým vláda a prezident. Ich kompetencie musia byť presne definované práve v zakladajúcich dokumentoch. Na základe pravidiel, ktoré sú v týchto listinách stanovené, môžeme potom pristúpiť k vyššie spomenutej klasifikácii.

1.3 SÚDNA MOC

Ako uvádza Holländer „súdnicstvo od začiatku svojej existencie predstavovalo štátnu inštitúciu, rozhodujúcu spory a ukladajúcu tresty“.²⁰ K dosiahnutiu nezávislosti súdnicstva rovnako ako k vývoju parlamentarizmu významným spôsobom prispel vývoj v Anglicku. Práve v Anglicku sa súdnicstvo stalo významným nástrojom, ktorý obmedzoval moc panovníka a jeho svojvôľu. Táto špecifická črta sa neskôr odzrkadlila aj v ústavnom dokumente Spojených štátov amerických, v ktorom spolu s teóriou del'by moci, boli sudy pretavené ako kontrolný mechanizmus ústavnosti aktov zákonodarnej a výkonnej moci.

Podľa Ottovej v porovnaní moci zákonodarnej a výkonnej je „postavenie súdnych orgánov špecifické v tom, že ich činnosť nie je zameraná na výkon moci, nemá realizovať politické ciele. Sila postavenia súdov je naopak v tom, že sú a majú byť nepolitické. Majú

¹⁷ Hamilton, A., Madison, J., John, J., Listy Federalistov, str. 291

¹⁸ Tamže

¹⁹ Öhlinger, T., Eberhard, H., Verfassungsrecht, str. 226

²⁰ Holländer P., Základy všeobecné štátovedy, str. 261

prejednávavať a rozhodovať spory o právo, a v pozícii nestranného rozhodcu odstraňovať právne konflikty“.²¹

Svák vo svojej monografii stavia tri piliere súdnej moci, vďaka ktorým podľa jeho názoru môže súdna moc v systéme rozdelenia výkonu verejnej moci v štáte reálne fungovať. K adekvátnej právomoci a sudcovskej nezávislosti radí aj sudcovskú tvorbu práva.²² Práve tento tretí pilier je pre nás dôležitou a nenahraditeľnou súčasťou vývoja spoločnosti, akým je spravodlivosť a uplatňovanie vlády práva garantovaná nezávislým orgánom, ktorý súdy bezpochyby predstavujú.

Sme toho názoru, že práve táto zložka verejnej moci je s ohľadom na dodržiavanie demokratických princípov v materiálnom právnom štáte, prípadne štátnom zriadení tá najdôležitejšia, a preto sa v jednotlivých kapitolách predkladanej diplomovej práce zameriame na túto časť moci, pričom sa hlbšie zamyslíme nad možnosťou dosiahnutia úplnej nezávislosti a nestrannosti súdnych orgánov.

1.4 KONTROLNÁ MOC

Striktné rozdelenie mocí v štátnom zriadení na tri už vyššie spomínané zložky podľa nášho názoru upadá. V dnešnej dobe, ktorá je výrazným spôsobom ovplyvnená masovokomunikačnými prostriedkami a zároveň elektronickými sociálnymi sieťami na internete, naberá na dôležitosti práve kontrolná zložka moci.

Za privilegovanú skupinu aj vďaka uplatneniu slobody prejavu v oblasti kontrolnej moci považujeme žurnalistov. Stotožňujeme sa s konštantnou judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, že tlač je takzvaným strážnym psom verejných vecí. K tomuto názoru nás nevedie iba presvedčenie o autorite tohto súdneho orgánu, ale vierohodnosť a váha jeho argumentov.

Je nespochybniteľným faktom, že kvalitná práca žurnalistov dokáže zatriasť aj prezidentskými kreslami. Dôkazom toho je napríklad aj známa kauza Watergate a následná rezignácia Richarda Nixona na post prezidenta Spojených štátov amerických.

Za ďalšiu skupinu vykonávajúcu kontrolu verejnej moci považujeme aj územnú a profesijnú samosprávu, ktorá podľa nás úzko súvisí aj s priamou demokraciou ako ďalšou zložkou kontrolnej moci, ktorej nástroje sú predovšetkým referendum a plebiscit.

²¹ Ottová, E., Teória práva, str. 123

²² Svák, J., Súdna moc a moc sudcov na Slovensku, str. 46

Podľa nášho názoru však najdôležitejšiu skupinu kontrolnej moci tvorí práve občianska spoločnosť s prvkami participatívnej demokracie. Sme toho názoru, že striktné oddelenie moci ústavodarnej a ústavozákonodarnej je prvoradým a fundamentálnym predpokladom toho, aby personálny substrát tvoriaci zákonodarnú a výkonnú moc vykonával svoje poslanie náležite a len v medziach a v rámci zákona, neprekračujúc ústavným dokumentom dané vymedzené právomoci.

Tu by sme radi vyslovili tézu a presvedčenie, že termín „opozícia“ a to, čo v dnešnej dobe napríklad aj v členských štátoch Európskej únie tento termín predstavuje, je podľa nás novodobý fenomén, ktorý nemá nič spoločné s demokratickým materiálnym právnym štátom. Sme toho názoru, že politik, ktorý sám seba označuje za opozíciu prípadne člena opozície, nemá elementárne znalosti ústavných dokumentov a trúfame si označiť ho za „populistu“, keďže vychádzame z tézy, že v materiálnom právnom štáte sú jasne a striktné dané právomoci a povinnosti všetkých zložiek moci. Takzvaní opoziční politici z nášho pohľadu nepochopili, čo je obsahom a úlohou zákonodarnej moci. Sme si totiž istí, že to nebude ich schopnosťou, respektíve neschopnosťou prečítať si tú časť ústavných dokumentov, ktorá sa týka ich postavenia.

1.5 PARCIÁLNE ZHRNUTIE

Deľba moci v štáte, ako sme uviedli vyššie, na tri zložky bola niekoľkokrát spracovaná v rôznych monografiách ale aj filozofických traktátoch. Vyššie uvedené rozdelenie mocí, ktorú prízvukuje už aj Aristoteles v diele Politika²³ sa v priebehu niekoľkých storočí umocňuje.

Rozdelenie mocí, ako ich uvádzal Locke, na zákonodarnú, výkonnú a federatívnu, nie celkom zodpovedá nami uvedenej deľbe mocí. Locke subsumoval súdnu moc do výkonnej, pričom práve výkonná zložka mala podľa neho realizovať zákony a uvádzať ich do života spoločnosti. Sám považoval zákonodarnú moc za najvyššiu v spoločnosti a federatívnej moci priznával kompetencie týkajúce sa zahraničnej politiky ale aj otázok vojny a mieru. Filozofické myslenie Johna Locka, jeho pojmá slobody a základných prirodzených práv jednotlivca, ku ktorým zarad'oval hlavne slobodu, rovnosť a vlastníctvo, výrazne ovplyvnilo aj francúzske osvietenstvo.

Jednou z výrazných postáv francúzskej filozofie bol nepochybne Charles Louis de Montesquieu. Práve on nadviazal na myšlienkové tradície deľby moci, ktorú rozdelil na

²³ Aristoteles, Politika, str. 166 - 177

zákonodarnú, výkonnú a súdnu. Vychádzal z toho, že teória del'by mocí si vyžaduje ich striktnú oddeliteľnosť, pričom ich realizáciu by mali vykonávať zvláštne orgány a v neposlednom rade preferoval aj zásadu ich vzájomnej kontroly, aby sa tým zabezpečila rovnováha.

Takzvaná publikačná vojna medzi federalistami a antifederalistami bola akoby zhrnutím dovtedajších filozofických myšlienok. Striktné oddelenie mocí v štáte a ich vzájomné vyváženie a nastavenie kontrolných mechanizmov umožnilo vznik republikánskej formy vlády v Spojených štátoch amerických. Systém „brzd a protiváh“, ktorý v dnešnej dobe chápeme extenzívne a uplatňujeme jeho zmysel na celú koncepciu del'by mocí, bol pôvodne autorom vyslovený na obhajobu dvojkomorového parlamentu. Podľa tvorcov ústavy Spojených štátov amerických bola parlamentná forma vlády vo Veľkej Británii nedokonalá, pretože zabezpečovala parlamentu príliš silné postavenie. Hamilton, ktorý toto slovné spojenie použil v Liste číslo 9 uvádza, že „*vyvážené rozdelenie moci na jednotlivé zložky – vytvorenie systému zákonodarných brzd a kontrol*“²⁴, považuje tento systém kontroly za dôležitý. Nadväzujúc na túto myšlienku, Madison v Liste číslo 51 obhajuje názor, že zákonodarná moc sa má kontrolovať sama, pretože „*v republikánskej vláde má nevyhnutne dominantné postavenie moc zákonodarná. Tento nedostatok sa dá napraviť rozdelením zákonodarného zboru na dve komory...*“²⁵ Madison totiž podľa nášho názoru v Liste číslo 47 správne usudzuje, že opomenutie oddelenia zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci vedie k tyranii a celý systém, ktorý by sústreďoval moc v jedných rukách „*by sme mali zavrhnúť*“²⁶.

Preto sme toho názoru, že tieto moci musia byť oddelené, vzájomne vyvážené a musia mať mechanizmy kontroly aj v rámci samotného systému.

V priebehu svojho vývoja Európska únia dokázala, že je aj napriek rôznym problémom a nedostatkom životaschopnou entitou. Za ešte dôležitejšiu považujeme okolnosť, že únia sa dokázala meniť a nad týmto faktom ešte väčšmi dominuje jej schopnosť vyvíjať sa. Napriek tomu, že v Európskej únii nie sú zákonodarná a výkonná moc striktné oddelené, je nespochybniteľným faktom, že súdna moc od ostatných mocí oddelená je. Sme však toho názoru, že nie dostatočne. V predkladanej diplomovej práci

²⁴ Hamilton, A., Madison, J., John, J., Listy Federalistov, str. 111

²⁵ Tamže, str. 403

²⁶ Tamže, str. 378

sa budeme snažiť ukázať možné riešenia, ktorými by sa oddelenie súdnej moci od ostatných mocí a dosiahnutie nezávislosti a nestrannosti sudcov zabezpečiť mohla.

Preferujeme myšlienku, že najdôležitejšia má byť kontrola vykonávaná občianskou spoločnosťou. Dominantné postavenie z hľadiska horizontálnej delby moci však priznávame práve súdnej moci. Aj preto sa v diplomovej práci budeme venovať práve súdnej moci v Európskej únii so zameraním na rôzne špecifiká a s prihliadnutím na komparáciu najvyššej súdnej inštalácie Európskej únie a Spojených štátov amerických.

2 SÚDNA MOC V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH EURÓPSKEJ ÚNIE A SÚDNY SYSTÉM EURÓPSKEJ ÚNIE

V náuke medzinárodného práva doposiaľ nie je vypracovaná definícia medzinárodnej organizácie, ktorá by bola všeobecne uznávaná a prijatá. Jedným z charakteristických znakov, na ktorom sa však väčšina autorov a odborníkov na medzinárodné právo zhodne, je to, že medzinárodné organizácie z pravidla vznikajú na časovo neobmedzené obdobie. Je paradoxné, aspoň z nášho pohľadu, že práve zárodky dnešnej Európskej únie, ktorá je z medzinárodnoprávneho hľadiska definovaná ako organizácia „sui generis“, vidíme v Zmluve o založení Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ, podpísanej 18. apríla 1951 v Paríži, ktorá bola uzavretá práve na dobu určitú (na 50 rokov, jej platnosť uplynula v roku 2002).

Touto zmluvou boli konštituované štyri inštitúcie, kde v článku 7 odsek 4 je uvedený Súdny dvor. Ustanovenia týkajúce sa charakteru, zloženia a právomocí Súdneho dvora sa nachádzajú v titule dva, kapitola IV, článkoch 31 až 45 tejto zmluvy.²⁷

Základnou úlohou Súdneho dvora bola podľa článku 31 Zmluvy o ESUO, že „*súd zaistí, aby bolo pri výklade a uplatňovaní tejto zmluvy a pravidiel stanovených pri jej aplikácii dodržiavané právo*“.^{28 29}

Takzvané Rímske zmluvy, Zmluva o EURATOM-e a Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve, boli výsledkom ďalších rokovaní zakladajúcich štátov zoskupenia ESUO. Práve strach z hlbšej integrácie, ale aj obava z toho, že vo Francúzsku by mohli nastať komplikácie pri ratifikácii jednej komplexnej zmluvy, viedli k tomu, že zmluvy boli dve. Každá táto zmluva zakladala spoločenstvo, resp. z hľadiska medzinárodného práva, medzinárodnú organizáciu, kde každá z nich bola už založená na dobu neurčitú. Ako uvádza Siman, Slašťan „*súčasťou týchto dvoch zakladajúcich zmlúv bol aj Dohovor o niektorých inštitúciách spoločných pre Európske spoločenstvá*“.³⁰

²⁷ Zmluva o ESUO, uvedené články

²⁸ Sme toho názoru, že zmluva v nemeckom jazyku podstatne kvalitnejšie vystihuje funkciu Súdneho dvora: „Der Gerichtshof sichert die Wahrung des Rechts bei der Auslegung und Anwendung diese Vertrages und der Durchführungsvorschriften“, pričom aj maďarské znenie je z hľadiska použitia právneho jazyka výstižnejšie: „A Bíróság biztosítja a jog tisztelgetben tartását e Szerződés és annak végrehajtási szabályainak értelmezése és alkalmazása során.“ Súdny dvor zabezpečí zachovávanie (držanie v úcte) práva pri výklade a uplatňovaní tejto zmluvy a jej procesných pravidiel (preklad autora).

²⁹ Zmluva o ESUO, uvedený článok

³⁰ Siman, M., Slašťan, M., Právo Európskej únie, str. 35

Každé jedno spoločenstvo disponovalo svojimi vlastnými orgánmi, pričom práve Zhromaždenie (predchodca dnešného Európskeho parlamentu) a Súdny dvor boli spoločné. Súdny dvor založený Zmluvou ESUO vykonával pôsobnosť pre všetky tri nadnárodné spoločenstvá.³¹

Ako sme uviedli aj vyššie v zhrnutí všeobecnej časti a ako uvádza aj Siman o horizontálnej delbe moci v Európskej únii, „v Únii sa neuplatňuje zásada oddelenosti zákonodarnej a výkonnej moci, na základe ktorej by inštitúcia Únie vykonávala svoje právomoci úplne nezávisle od ostatných inštitúcií. Jediné súdna moc je úplne oddelená a disponuje ňou iba Súdny dvor Európskej únie“.³²

Takéto čiastočné prepojenie zákonodarnej a výkonnej moci podľa nášho názoru nie je ojedinelým javom a v parlamentnej forme vlády je prítomné. Podobný model prepojenia zákonodarnej a výkonnej moci je možné badať aj v Spojených štátoch amerických, kde Kongres nemalou mierou zasahuje aj do výkonnej moci napríklad formou neschválenia rozpočtu.

Oddelenie horizontálnych mocí a nastavenie reciprocity ich kontroly považujeme za jeden z najdôležitejších pilierov demokracie. Ich koexistencia a ich vzájomná spolupráca sú rovnako nevyhnutné pre rozvoj spoločnosti a materiálneho právneho štátu. Neodmysliteľným znakom takejto koexistencie je aj princíp inštitucionálnej rovnováhy. Za jeden z dôležitých judikátov Súdneho dvora EÚ, ktorý vyzdvihol a posilnil princíp inštitucionálnej rovnováhy, je možné považovať rozsudok z 22. mája 1990 „Aktívna legitímácia Európskeho parlamentu v konaní o neplatnosť“, v ktorom Súdny dvor EÚ vyslovil tézu, že „tieto výhradné práva však predstavujú jeden zo základných prvkov inštitucionálnej rovnováhy vytvorenej Zmluvami. Zmluvy zakotvujú zásadu rozdelenia právomocí medzi jednotlivými inštitúciami Spoločenstva, ktorá stanovuje každej inštitúcii osobitné poslanie v rámci inštitucionálnej štruktúry Spoločenstva, ako aj pri uskutočňovaní úloh, ktoré sú jej zverené“,³³ pričom túto svoju tézu potvrdil aj vo veci „Žaloba o neplatnosť“.³⁴

³¹ Dohovor o niektorých inštitúciách spoločných pre Európske spoločenstvá

³² Siman, M., Slašťan, M., Právo Európskej únie, str. 134

³³ Rozsudok C-70/88, bod 21

³⁴ Rozsudok C-316/91, bod 11

V tejto časti by sme chceli upriamiť pozornosť aj na výroky sudcov Najvyššieho súdu USA. Už „prvý z predsedov SCOTUS John Jay vyjasnil, že nie je v právomoci Kongresu pridelovať súdom iné než súdne právomoci – v tomto prípade išlo o tvorbu stanovísk k uzatváraniu medzinárodných zmlúv pre prezidenta USA. John Marsall potom ako najdlhšie slúžiaci predseda SCOTUS či najvyšších sudca USA ďalej potvrdil, že Kongres nemôže svojvoľne jeho súdu pridelovať právomoci nad rámec ústavy USA“.³⁵

Ako nás upozorňujú Siman a Slašťan, „pojem súdny systém Európskej únie nie je akademický termín, ale reálne existujúci mechanizmus, ktoré právomoci a funkcie vymedzuje najmä primárne únieové právo a špecifikuje judikatúra Súdneho dvora“.³⁶ Pričom ako ďalej uvádzajú, súdny systém Európskej únie je prepojením únieového práva s právom jej jednotlivých členov, ktorými sú členské štáty.

Súdny dvor EÚ vo svojej judikatúre niekoľkokrát zdôraznil, „že Európske hospodárske spoločenstvo je právnym spoločenstvom“,³⁷ keďže jeho substrát tvoria materiálne právne štáty. O tom, že Európska únia disponuje samostatným právnym poriadkom, sa Súdny dvor jednoznačne vyslovil už v prípade Costa p. ENEL, kde judikoval, že „na rozdiel od bežných medzinárodných zmlúv si Zmluva EHS vytvorila svoj vlastný právny poriadok, nadobudnutím účinnosti Zmluvy sa tento právny poriadok stal súčasťou právnych poriadkov členských štátov a je záväzný pre ich súdy.

Vytvorením Spoločenstva na dobu neurčitú s vlastnými inštitúciami, s vlastnou spôsobilosťou na práva a povinnosti, spôsobilosťou na právne úkony a spôsobilosťou konať na medzinárodnej úrovni a najmä reálnymi právomocami vyplývajúcimi z obmedzenia právomocí štátov alebo presunu právomocí štátov na Spoločenstvo, obmedzili tieto štáty, aj keď len v obmedzených oblastiach, svoje zvrchované práva, a vytvorili tak systém práva uplatniteľný na ich štátnych príslušníkov a aj na ne samotné“.³⁸ Svoju tézu Súdny dvor EÚ podoprel argumentačne tým, že „prednostné postavenie práva Spoločenstva je potvrdené čl. 189, v zmysle ktorého nariadenie je záväzné vo svojej celistvosti a priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch. Toto ustanovenie, s ktorým sa nespája žiadna výhrada, by nemalo žiaden účinok, ak by ktorýkoľvek štát mohol jednostranne zmať jeho účinky vlastnými právnymi predpismi,

³⁵ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 17

³⁶ Siman, M., Slašťan, M., Právo Európskej únie, str. 188

³⁷ Rozsudok 294/83, bod 23

³⁸ Rozsudok 6/64

ktoré by boli záväzné a účinné pre právo Spoločenstva.“³⁹ Tento výrok odôvodnil tým, že opačný prístup a možnosť zmeny právnych aktov vtedy ešte Spoločenstva, by ohrozil nielen komunitárny (dnes úniový) charakter právneho spoločenstva vytvoreného zakladajúcimi zmluvami, ale by vážnym spôsobom zatriasol právnym základom samotného Spoločenstva. Tento rozsudok je v právnej doktríne považovaný za prelomový s ohľadom na prednosť práva Európskej únie pred vnútroštátnym právom.

Grimm však tento judikát považuje za jeden z možných dôvodov nízkej legitimacy Európskej únie v očiach občanov tohto spoločenstva. Prízvukuje, že Súdny dvor si týmto sám otvoril cestu k takémuto výsledku, ktorý dosiahol vďaka právno-teoretickému a metodologickému predbežnému rozhodnutiu.⁴⁰

Nemalú úlohu zohral Súdny dvor aj v zodpovedaní otázky, aké má právny poriadok Európskej únie vlastnosti. Ako argumentujú Siman a Slašťan, právny poriadok Európskej únie je možné hierarchicky zoradiť hlavne podľa prameňov práva, kde na pomyselnom prvom mieste uvádzajú primárne právo Únie, na druhom všeobecné zásady práva Únie, ako tretie spomínajú medzinárodné dohody uzavreté Úniou, ďalej nasleduje sekundárne právo Únie, judikatúru súdov Únie zmieňujú na piatom mieste. Ako však sami uvádzajú, „*súdy Únie sa neobmedzili iba na kontrolu dodržiavania úniového práva, ale prostredníctvom teleologického výkladu úniového práva, uprednostňujúceho zmysel a cieľ právnej úpravy, prispeli k vytvoreniu pravidiel, ktoré sú súčasťou úniového právneho poriadku.*“⁴¹ V našej diplomovej práci sa nebudeme bližšie zaoberať vyššie uvedeným rozdelením, pričom by sme chceli zdôrazniť, že s týmto rozdelením súhlasíme. I keď je podľa nášho názoru toto hierarchické delenie dôležité, jednotlivé judikáty použité v diplomovej práci, ktoré budeme vyzdvihovať, nebudeme posudzovať podľa toho, či mali vplyv alebo sa zaoberali primárnym alebo sekundárnym právom Európskej únie, prípadne či je ich význam dôležitý z hľadiska horizontálneho alebo vertikálneho priameho účinku alebo jeho obmedzeného pôsobenia. Nami vybrané judikáty považujeme za dôležité z hľadiska ovplyvňovania právneho systému a z dôvodu dotvárania právneho systému Európskej únie Súdnym dvorom EÚ.

³⁹ Rozsudok 6/64

⁴⁰ Grimm, D., *Europa ja – aber welches?*, str. 125

⁴¹ Siman, M., Slašťan, M., *Právo Európskej únie*, str. 355

V rozsudku vo veci Yvonne Van Duyn a Home Office⁴² nás okrem „šalamúnskeho“ rozhodnutia zaujalo niekoľko bodov. Súdny dvor EÚ argumentom *rozmanitosti*, čo stotožňujeme so slovami Súdneho dvora: „*sa môžu v jednotlivých krajinách a v jednotlivých obdobiach meniť*“⁴³, priznáva „*vnútroštátnym orgánom určitú mieru voľnej úvahy v medziach stanovených Zmluvou*“.⁴⁴ Z nášho pohľadu je dôležitá iná časť výrokovej časti tohto rozsudku, kde Súdny dvor „*priznal jednotlivcom práva, ktorých sa môžu domáhať na súdoch v členskom štáte a ktoré sú vnútroštátne súdy povinné chrániť*“.⁴⁵ V tejto vete vidíme dve dimenzie. Jednou je priamy účinok práva Európskej únie. Ten druhý však jasne vyzdvihuje povinnosť, že toto právo musia zohľadňovať a aj aplikovať vnútroštátne súdy členských štátov, a to tak, aby chránili práva jednotlivcov, čo je, respektíve by mala byť ich prvoradá úloha.

Judikátom van Gend & Loos Súdny dvor EÚ⁴⁶ vyslovil, že „*Spoločenstvo ustanovuje nový právny poriadok medzinárodného práva, v prospech ktorého štáty obmedzili, hoci vo vymedzených oblastiach, svoje zvrchované práva a ktorých subjektmi sú nielen členské štáty, ale rovnako aj ich štátni príslušníci. Právo Spoločenstva, nezávislé na právnom poriadku členských štátov, neukladá len povinnosti jednotlivcom, ale im tiež priznáva práva, ktoré sa stávajú súčasťou ich právneho dedičstva,*“⁴⁷ pričom vyzdvihol „*obozretnosť jednotlivcov,*“⁴⁸ ktorí pri ochrane svojich práv predstavujú kontrolnú moc, slovami Súdu „*predstavujú účinnú kontrolu*“⁴⁹, pričom opätovne podtrhol a zdôraznil, že práve vnútroštátne súdy musia chrániť individuálne práva priznané jednotlivcom.

Pri charakteristike rozsudkov z roku 1963 (Van Gend en Loos) a z roku 1964 (Costa v. ENEL) súhlasíme s Grimmom, že „*tieto rozsudky sú právom považované za revolučné*“.⁵⁰ Prízvukuje, že bez týchto dvoch judikátov by Európska únia bola

⁴² Rozsudok 41/74

⁴³ Tamže, bod 18, ods. 3

⁴⁴ Tamže

⁴⁵ Tamže, bod 2 výrokovej časti rozsudku

⁴⁶ Rozsudok 26/62

⁴⁷ Tamže

⁴⁸ Tamže

⁴⁹ Tamže

⁵⁰ Grimm, D., Europa ja – aber welches?, str. 125

s najväčšou pravdepodobnosťou ešte stále iba nejaká medzinárodná organizácia, možno s viacerými kompetenciami a pevnou štruktúrou orgánov, ale určite nie jedinečný útvar „niekde medzi medzinárodnou organizáciou a federáciou, ktorou odvtedy je“.⁵¹ Je však toho názoru, že zostáva skryté, respektíve latentné, že práve tieto dva judikáty majú niečo spoločné s demokratickým deficitom v Európskej únii. Ako uvádza, „sú bežne vnímané ako úspech, čo z hľadiska integrácie aj bezpochyby boli, ale ich dôsledkom nebola ani legitimita ani prijatie (akceptovanie)“.⁵²

Radi by sme upriamili pozornosť na judikát Simmenthal II 106/77. Tu by sme radi podotkli a pokúsili využiť priestor na vyslovenie otázky, či práve tento judikát nie je prelomovým, keďže podľa nás zavádza prvky takzvaného difúzneho systému ochrany právneho poriadku Európskej únie aj v členských štátoch, ktoré majú z hľadiska ústavnej ochrany špecializované ústavné súdnictvo. Túto možnosť badáme v téze, že „vnútroštátny súd, ktorý v rámci svojej právomoci aplikuje ustanovenia práva Spoločenstva, je povinný zabezpečiť plný účinok týchto noriem a z vlastnej úradnej moci neuplatní každé vnútroštátne ustanovenie, hoci by išlo o neskoršie ustanovenie, ktoré je v rozpore s právom Spoločenstva, bez toho, aby musel najprv žiadať alebo čakať na jeho zrušenie legislatívnou cestou alebo iným ústavným postupom.“⁵³ Z pohľadu našich vedomostí je toto ustanovenie možné chápať tak, že práve tento judikát je dôležitý z hľadiska kontrolnej funkcie, ktorú sme v úvodnej časti uvádzali ako jednu z najdôležitejších mocí v štáte spadajúcej do kompetencie súdov, ktoré sú aj podľa Súdneho dvora EÚ povinné chrániť práva jednotlivcov.

2.1 SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE

Ako prízvukujú Karas a Králik bola „v rámci systému európskeho súdnictva v zmysle čl. 19 ZEÚ primárna úloha zverená Súdnemu dvoru EÚ“.⁵⁴ Strážnická nás upozorňuje na hlavnú úlohu Súdneho dvora EÚ. Podľa nej táto úloha, ktorá je uvedená v už spomínanom článku 31 Zmluvy ESÚO, je „založená na axióme: Právo prevláda nad akoukoľvek inou úvahou“.⁵⁵ Vystáva ďalšia otázka a tou je, či by bolo možné konštatovať, že aj táto

⁵¹ Grimm, D., Europa ja – aber welches?, str. 125

⁵² Tamže

⁵³ Rozsudok 106/77, bod 24

⁵⁴ Karas, V., Králik, A., Právo Európskej únie, str. 200

⁵⁵ Strážnická, V., Európska integrácia a právo Európskej únie, str. 179

zásada je v dnešnej dobe prekonaná, keďže právna veda podľa našej mienky pokročila od čias Montesquieua, a sudcovia už dávno nie sú len „*bezduchými bytosťami, ktoré nemôžu zmierniť ani silu, ani prísnosť zákona*“,⁵⁶ a pojem *právo* v tejto axióme bol vývojom súdnictva a súdnej moci nahradený pojmom *spravodlivosť*, a to aj napriek tomu, že sme si vedomí, že spravodlivosť nie je právny pojem, ale pojem filozofický.

Fundament, ktorým bol Súdny dvor EÚ založený, je možné nájsť aj v teórii del'by horizontálnej moci (pričom tu by sme skôr použili pojem dôvod jeho vzniku) a v Zmluve ESUO ale hlavne v Dohovore o niektorých inštitúciách spoločných pre Európske spoločenstvá.

Napriek tomu, že tento Dohovor bol Amsterdamskou zmluvou zrušený, konkrétne článkom 9 odsek 1 tejto zmluvy, nie je možné tvrdenie, že kontinuita existencie Súdneho dvora EÚ bola narušená.⁵⁷

„*Rímske zmluvy*,“ ako usudzujú aj Siman a Slašťan, „*priznali Súdnemu dvoru všeobecnú právomoc zabezpečovať dodržiavanie práva pri výklade a uplatňovaní zmluvy, čím samé iniciovali vznik samostatného a nezávislého práva Spoločenstva – práva komunitárneho*“.⁵⁸ Vychádzajú pritom z článku 164 ZEHS a článku 136 ZESAE.

Jednotlivé zmluvy, ktoré postupne novelizovali a ratifikovali zakladajúce zmluvy Spoločenstiev, rozširovali právomoci a pôsobnosť Súdneho dvora EÚ. Väčšina autorov sa však zhoduje na tom, že v 60. rokoch 20 storočia hlboké krízy politickej integrácie, ktorá bolo poznačená hlavne nevôľou Francúzska a jeho čelného predstaviteľa, prezidenta de Gaulla, pristúpiť k silnejšej federalizácii, práve Súdny dvor EÚ zohral významnú úlohu v integrácii a predstavoval jej hnací motor, čoho dôkazom sú vyššie uvedené dva judikáty (*Costa v. ENEL*, *van Gen en Los*), ktoré boli z tohto hľadiska prelomové a zásadné.

Právny rámec zloženia, organizácie, fungovania a právomocí Súdneho dvora EÚ upravujú najmä zakladajúce zmluvy, Protokol č. 3 o Štatúte Súdneho dvora EÚ, Protokol č. 6 o umiestnení sídel inštitúcií a niektorých orgánov, úradov a agentúr a útvarov EÚ, Protokol č. 7 o výsadách a imunitách Európskej únie, Protokol č. 36 o prechodných ustanoveniach. Pre každý súd Súdneho dvora EÚ je smerodajný jeho rokovací poriadok,

⁵⁶ Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů*, str. 198

⁵⁷ Amsterdamská zmluva

⁵⁸ Siman, M., Slašťan, M., *Právo Európskej únie*, str. 27

prípadne doplnkový rokovací poriadok, ďalej pokyny pre tajomníka, praktické pokyny týkajúce sa priamych žalôb a odvolaní, ale aj rozhodnutie o podávaní a doručovaní procesných písomností prostredníctvom aplikácie e-Curia.

Spôsobu kreovania Súdneho dvora EÚ, výberu jeho sudcov a generálnych advokátov, a niektorým porovnaniam sa budeme bližšie venovať v kapitole číslo 3 predkladanej diplomovej práci.

2.2 ÚSTAVNÉ SÚDY A ICH FUNKCIA V ČLENSKÝCH ŠTÁTOV EÚ A SCOTUS

„Ústavné súdnictvo,“ ako uvádza Svák, „je najvýraznejším prejavom novovekého konštitucionalizmu a základným právnym garantom ochrany ústavnosti“.⁵⁹

Predmet ochrany, ktorú poskytujú ústavné súdy, je možné aj podľa Drgonca vymedziť ako ústavnosť. Nie všetky ústavy však používajú tento pojem. Ústavnosť ako taká neobsahuje len ústavu a ústavné zákony, prípadne ústavné zvyklosti. Je to širší pojem, pod ktorý je možné subsumovať aj judikáty súdov chrániacich Dohovory, ktorými sú jednotlivé zmluvné strany, v tomto prípade štáty, viazané. Ako Drgonec ďalej uvádza, *„ústavnosť je stav, ktorý spoluvytvára text ústavnej normy a jeho interpretácia orgánom štátu oprávneného ústavu interpretovať.“⁶⁰*

Ako prízvukuje Lálík, ústavné súdnictvo plní v ústavnom štáte tretiu etapu jeho vývoja. Pri vytvorení ústavného štátu mnohí autori poukazujú na potrebu prijatia ústavy a zaradenie ústavy do právneho poriadku ako predpisu s najvyššou právnou silou. *„Ústavné súdnictvo plní tretiu etapu. Až vytvorením ústavného súdnictva s adekvátnou právomocou je završený vývoj smerom k ústavnému štátu.“⁶¹*

Súdna moc a inštitút súdov je staré ako ľudstvo samo. Naproti tomu predstavujú ústavy a teda aj ústavné súdnictvo mladý fenomén. Počas vývoja konštitucionalizmu sa vykryštalizovali dva modely inštitucionálnej ochrany ústav a ústavnosti. Tu by sme radi podotkli, že v materiálnom právnom štáte sú povinné ústavnosť chrániť všetky orgány verejnej moci a to každý orgán v rámci svojich kompetencií, povinností a pôsobnosti. Ústavné súdnictvo chápeme z tohto hľadiska ako prostriedok dosiahnutia stavu ústavnosti, riešenia dôsledkov v prípade, ak stav neústavnosti nastal. V moderných

⁵⁹ Svák In: Svák, J., Balog, B., Polka, L., Orgány ochrany práva, str. 16

⁶⁰ Drgonec, J., Ústava Slovenskej republiky, str.1294

⁶¹ Lálík in Cibulka, L. a kolektív, Štátoveda, str. 235

štátoch, kde funguje súdna ochrana ústavnosti, je možné ju členiť rôzne, my sa však sústredíme na už spomenuté inštitucionálne hľadisko a to na arbitra, vydávajúceho konečné a záväzné rozhodnutie.

Prelomovým rozhodnutím, ktorý možno považovať za počiatky ústavného súdnictva, bol judikát *Marbury vs. Madison* v roku 1803. A hoci by bolo možné jeho dôsledky chápať tak, že súdna moc ustúpila výkonnej moci, práve toto súdne rozhodnutie poskytuje fundament k tomu, aby súdna moc mohla kontrolovať súlad výsledkov zákonodarnej moci s ústavou a tým podrobovať zákony ústavnej kontrole.

V jednom modeli, ktorý sa vyvinul a je úzko spätý s vyššie uvedeným judikátom *Marbury vs. Madison*, je takzvaný difúzny model, nazývaný aj všeobecné ústavné súdnictvo. Tento model je charakterizovaný všeobecnosťou, keďže každý súd má právomoc rozhodovať o ústavnosti zákonov. Ďalším znakom difúzneho súdnictva je, že súd tak môže učiniť iba pri riešení konkrétneho sporu a tretím, že takýto zákon súd neruší, ale ho neuplatní a to ani v budúcnosti. Tento model je typický pre Spojené štáty americké, Švajčiarsko a škandinávске krajiny.⁶²

Druhý model ústavného súdnictva je takzvaný koncentrovaný model. V tomto prípade ústavnosť chráni špecializovaný orgán na to určený. Kompetencie, ktoré tento daný orgán má, sú uvedené v ústavách jednotlivých štátov, v ktorých takýto orgán chráni ústavnosť. Rozdelenie týchto kompetencií je možné z rôznych hľadísk. My sa sústredíme na jednu z najdôležitejších funkcií ústavného súdnictva, za čo považujeme kontrolu súladu právnych predpisov s ústavou v jej najširšom zmysle. Pri tomto rozdelení sa v monografiách rôznych autorov uvádzajú základné a typické druhy tejto kontroly.

Náuka konštitucionalizmu rozlišuje ako prvoradá abstraktnú a konkrétnu kontrolu ústavnosti. Ako uvádza Ľalík, „*abstraktná kontrola ústavnosti sa týka abstraktného sporu a návrh na konanie vo veci súladu právneho predpisu (jeho časti) s ústavou tvorí teoretický alebo hypotetický nesúlad právnych noriem, ... a v rámci konkrétnej kontroly ústavnosti hovoríme o jedinečnom a individualizovanom prípade, v ktorom prišlo k porušeniu ústavnosti*“.⁶³ Toto konkrétne rozdelenie je však veľmi ortodoxné a z hľadiska dôsledkov oboch druhov kontroly ústavnosti nie je možné určiť striktnú hranicu medzi nimi.

⁶² Ľalík, T. in Cibulka, E. a kolektív, *Štátoveda*, str. 243

⁶³ Tamže, str. 244

Ďalšie hľadisko, na základe ktorého je možné rozdelenie kontroly ústavnosti, predstavuje hľadisko časové. Tu je možné určenie striktnej hranice, keďže sa jedná o kontrolu ex ante a kontrolu ex post. „*Preventívna kontrola ústavnosti*“, ako uvádza Lalík, „*prebieha pred platnosťou právneho predpisu, kým následná kontrola až po nadobudnutí platnosti právneho predpisu*“.⁶⁴

Tretie hľadisko del'by ochrany ústavnosti sa týka vecnej stránky, kde rozlišujeme materiálnu, ktorá zodpovedá obsahovej stránke zákonov, a formálnu, ktorú je možné chápať ako procesný postup prijatia právnych predpisov. Ani toto rozlíšenie nie je možné chápať absolútne. „*V rámci materiálnej (kontroly) sa skúma, či obsah právneho predpisu je v súlade s obsahom ústavy,*“ ... pričom „*podstatou procesnej kontroly je zaistiť, aby orgán prijímajúci predpis dodržal všetky predpisy súvisiace s procesom prijímania tohto predpisu*“.⁶⁵ V materiálnom právnom štáte musia byť pri prijímaní zákonov splnené obe tieto hľadiská, keďže princíp právneho štátu, ku ktorému sa hlásia aj členské štáty Európy, je zaručený iba v tom prípade, ak všetky orgány štátu konajú v rámci a medziach ústavou im daných právomocí a postupov, ktoré sú tieto povinné dodržiavať. Ústavný súd Českej republiky k tomu dodal, že „*zákon vo formálnom zmysle nie je možné v materiálnom právnom štáte chápať ako obyčajný nosič najrôznejších zmien vykonávaných naprieč právnym poriadkom. Materiálne chápaný právny štát naopak vyžaduje, aby zákon bol jednak z hľadiska formy, tak aj do obsahu predvídateľným konzistentným prameňom práva*“.⁶⁶ V tomto bode je možné, žiaľ, len čiastočne, súhlasiť s Thalerom, ktorý tvrdí, že základný princíp demokracie má vplyv aj na princíp del'by mocí v štáte. Podľa neho výkonná moc ako predĺžená ruka zákonodarnej moci v parlamentnej forme vlády a súdna moc nie sú prejavom ani tak rovnosti ale skôr podriadenosti sa zákonodarstvu.⁶⁷

Napriek tomu, že zákon č. 121/1920 Sb. z 29. februára 1920, ktorým sa uvádzala ústavná listina Československej republiky, vo svojom článku II. uvádza Ústavný súd ako arbitra, ktorý rozhoduje o tom, či zákony prijaté v Československu a aj zákony prijaté snemom Podkarpatskej Rusi vyhovujú článku I. danej ústavy,⁶⁸ z hľadiska komparácie

⁶⁴ Lalík, T. in Cibulka, E. a kolektív, Štátoveda, str. 245

⁶⁵ Tamže

⁶⁶ Nález Ústavného súdu ČR, Pl. ÚS 77/06, zo dňa 15.2.2007, bod 70

⁶⁷ Thaler, M., Grundlagen von Verfassungs- und Verwaltungsrecht, str. 44

⁶⁸ Gronský, J., Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa I., str. 73

de facto svetové prvenstvo špecializovanému orgánu na ochranu ústavnosti pripadá rakúskemu ústavnému súdu.

Ešte v čase rakúsko-uhorskej monarchie disponovali všeobecné súdy právomocou rozhodovať o platnosti právnych predpisov. Táto kompetencia abstraktnej kontroly ústavnosti, ktorú je možné čiastočne nazývať aj decentralizácia kontroly ústavnosti, patrí v Rakúsku dnes už špecializovanému súdному orgánu, teda Ústavnému súdному dvoru.

V základnom zákone Švédskeho kráľovstva je abstraktná kontrola ústavnosti zverená súdom. V kapitole 11 – *Súdnictvo a správa*, v článku 14 je *expressis verbis* uvedené toto splnomocnenie, ktoré je ale umocnené aj tým, že právne predpisy a ich súladnosť so základným zákonom, alebo iným právnym predpisom vyššej právnej sily, sú povinné kontrolovať nielen súdy ale aj iné verejné orgány. Sme toho názoru, že takéto ustanovenie je dôležité hlavne z dôvodu, že prezumuje vysoké nároky nielen na sudcov ale aj personálny substrát ostatných verejných orgánov. Takzvaný Damaklov meč visí v tomto ustanovení aj nad hlavami poslancov zákonodarného zboru. Tu je vyjadrená aj požiadavka toho, aby zákonodarcovia pristupovali k svojmu poslaniu zodpovedne a prijímali zákony a iné právne predpisy, ktoré svojím obsahom neodporujú nielen základnému zákonu, ale nie sú v rozpore ani s právnymi predpismi vyššej právnej sily. Obsahom tohto článku je však aj výslovne uvedená formálna kontrola abstraktnosti. Ak totiž pri prijatí akéhokoľvek právneho predpisu nebol významne dodržaný predpísaný legislatívny postup, takúto právnu úpravu nie je možné použiť. Toto obmedzenie sa vzťahuje aj na právne predpisy prijaté Riksdagom (švédsky parlament – pozn. aut.) alebo vládou, pričom tu je uvedené, že chyba musí byť zrejímavá a očividná.⁶⁹ Takto špecifikované ustanovenie je pretavenie myšlienok, že každý jeden orgán prípadne inštitúcia je povinná chrániť ústavnosť v rámci svojich kompetencií.

Ďalšia krajina patriaca do Európskej únie, ktorá má podobné ustanovenie v ústave, je Fínsko. Základný zákon Fínska je obdobne ako ústava Švédskeho kráľovstva rozdelený do kapitol. Kapitola 10 obsahuje kontrolu zákonnosti. V § 106 ústavy Fínskej republiky je uvedená povinnosť súdov počas pojednávania preskúmať súladnosť zákona, ktorý by mal tento súd použiť v konkrétnom prípade, so základným zákonom. Ak súd zistí, že právny predpis je v rozpore so základným zákonom, je povinný dať prednosť základnému zákonu. V § 107 ústavy Fínskej republiky je uvedený zákaz použiť niektoré nariadenie alebo podzákonnú normu, ktorá by bolo v rozpore s ústavou ale aj so zákonom. Tento

⁶⁹ Klokočka, V., Wagnerová, E., Ústavy štátů Evropské unie, 1. díl, str. 662

zákaz nezaväzuje iba súdy, ale obdobne ako je tomu vo Švédsku, aj iný úrad. Tieto dve ustanovenia tejto kapitoly sú podopreté ustanovením § 118 fínskej ústavy, ktorého obsahom je zodpovednosť za úradné jednanie.⁷⁰ Vo Fínsku na základe tohto ustanovenia úradná osoba zodpovedá za zákonnosť svojho úradného konania. Toto ustanovenie zaručuje osobe, ktorá bola následkom protizákonného opatrenia alebo opomenutia úradnej osoby poškodená na svojich právach, prípadne utrpela škodu, právo na vyplatenie odškodnenia zo strany verejných orgánov alebo úradnej osoby. Toto ustanovenie však dáva poškodenej osobe právo požadovať potrestanie príslušnej osoby, následkom rozhodnutia ktorej došlo k ujme na jej právach.

Jedným z najvýraznejších, často citovaných a rešpektovaných ústavných súdov Európy, je bezpochyby Spolkový ústavný súd v Karlsruhe. Svojou formou predstavuje špecializovaný súdny orgán ochrany ústavnosti. Základný zákon Spolkovej republiky Nemecka vymenúva jeho právomoci v článku 93 tohto dokumentu.⁷¹ Jednou z jeho najdôležitejších funkcií je práve chrániť materiálne jadro ústavy a ústavnosť v Nemecku. Ochrana základných ľudských práv a slobôd, ktoré sú obsahom článku 1 Základného zákona, a ochrana, ktorú požíva článok 20 tohto dokumentu, kde je obsiahnutá forma a charakter štátu a definovaný pôvodca moci v štáte, sú potvrdené článkom 79 odsek 3 Základného zákona. Spolkový ústavný súd vytvoril súdnu doktrínu, podľa ktorej každý, hoci aj ústavný zákon meniaci Základný zákon je neplatný od počiatku, ak odporuje ustanoveniu článku 79 odsek 3 a to práve kvôli tejto rozpornosti ex tunc.

Iná forma kontroly ale aj prípadnej zmeny ústavného dokumentu je zavedená v Rumunsku, kde sa v prípade zmeny ústavy uplatňuje kontrola ex ante. Na základe právomocí, ktoré ústavný súd má, musí byť každý ústavný zákon meniaci ústavu Rumunska predložený ešte pred schválením v parlamente ústavnému súdu, ktorý rozhoduje o jeho zlučiteľnosti alebo rozpornosti s ústavou. Ústavný súd Rumunska má na toto konanie 10 dní a návrh zmeny ústavného dokumentu musí byť do parlamentu podaný len s rozhodnutím ústavného súdu.⁷²

⁷⁰ Klokočka, V., Wagnerová, E., Ústavy štátů Evropské unie, 1. díl, str. 106 a 109

⁷¹ Tamže, str. 266

⁷² Balog, B., Materiálne jadro ústavy, str. 126

Keď vznikala Ústava Spojených štátov amerických, nebola zhoda medzi Framermi⁷³ o úlohách federálneho súdnictva a súdnictva jednotlivých štátov federácie. Niektorí delegáti tohto ústavného kongresu boli toho presvedčenia, že aj výkon federálneho práva by bolo lepšie nechať v jurisdikcii samostatných štátov Únie. Iní však boli toho názoru, že bez spoločného nadštátneho systému súdnictva, by Únia nemohla fungovať.⁷⁴ História a rozsudky Najvyššieho súdu Spojených štátov amerických dokazujú, že sa v USA uplatňuje druhý princíp.

2.3 VNÚTROŠTÁTNE SÚDY ČLENSKÝCH ŠTÁTOV AKO PRVOSTUPŇOVÉ SÚDY SÚDNEHO DVORA EURÓPSKEJ ÚNIE

Ako sme uviedli vyššie, jednou z najdôležitejších funkcií, ktorou súdy disponujú, je ochrana práv jednotlivcov. Túto funkciu súdnej moci niekoľkokrát zdôraznil aj Súdny dvor EÚ vo svojej judikatúre. V už citovanom judikáte *Costa v. ENEL* Súdny dvor EÚ podal výklad článku 53 zmluvy ZEHs (dnes vypustený – pozn. aut.), kde konštatoval, že obsah tohto článku „sa začlenil do právnych poriadkov členských štátov, je práve ich právnou normou a týka sa priamo ich štátnych príslušníkov, v prospech ktorých zakladá individuálne práva, ktoré sú vnútroštátne súdy povinné chrániť.“⁷⁵ Takto koncipované vyjadrenie Súdneho dvora EÚ, hoci modifikované, bolo obsahom aj judikátu *van Gend & Loos*, kde podľa Súdneho dvora EÚ je potreba článok 12 ZHES (dnes článok 30 ZFEÚ) „vykladať tak, že vytvára priame účinky a priznáva individuálne práva, ktoré vnútroštátne súdy musia chrániť“.⁷⁶ Svoje tvrdenia potvrdzuje Súdny dvor EÚ aj o štyri desaťročia neskôr v judikátoch, kde uvádza, že „predovšetkým vnútroštátne súdy majú totiž povinnosť zaručiť právnu ochranu vyplývajúcu pre jednotlivcov...“.⁷⁷

Ochranu jednotlivcov berie Súdny dvor EÚ vážne. Z jeho judikatúry vyplýva aj to, že za pochybenie a porušenie práva Európskej únie je zodpovedný členský štát, ktorého orgán takéto rozhodnutie prijal. Orgány konajúce v mene členského štátu predstavujú v judikatúre Súdneho dvora EÚ aj samotný súdny orgán. V rozsudku

⁷³ Framers – odvodené od slova „to frame“ – formulovať, utvárať. Medzi „otcami zakladateľmi“ USA sa zvykne rozlišovať medzi tými, ktorí podpísali deklaráciu nezávislosti a tými, ktorí pripravovali ústavu USA.

⁷⁴ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 16

⁷⁵ Rozsudok 6/64

⁷⁶ Rozsudok 26/62

⁷⁷ Rozsudok v spojených veciach C-397/01 až C-403/01 v bode 111

v spojených veciach *Pfeiffer* sa Súdny dvor EÚ stotožnil s návrhom generálneho advokáta, že „v medzinárodnom práve sa štát, ktorého zodpovednosť vzniká na základe porušenia medzinárodného záväzku, posudzuje ako celok bez ohľadu na to, či porušenie, z ktorého vznikla škoda, možno pripísať zákonodarnej, súdnej alebo výkonnej moci. O to viac to platí v právnom poriadku Spoločenstva...“.⁷⁸

V tomto prípade si však dovoľíme jednu poznámku. Jedným zo základných znakov materiálneho právneho štátu je nezávislosť a samostatnosť súdnej moci. Vyžadovať od súdneho orgánu, aby rozhodol nejakým spôsobom, keďže členský štát zodpovedá za rozhodovaciu činnosť svojich orgánov a teda aj súdu, nezodpovedá obsahu pojmu nezávislosť. Na druhej strane však stojí požiadavka na vzdelaných a neustále sa vzdelávajúcich sudcov, čo je alfou a omegou materiálneho právneho štátu.

⁷⁸ Rozsudok v spojených veciach C-46/93 a C-48/93, bod 34

3 MENOVANIE SUDCOV SÚDNEHO DVORA EÚ

**„Originalita nie je ničím iným
než rozumnou imitáciou.“**

Voltaire

V tejto kapitole sa sústredíme hlavne na skladbu súdov Súdneho dvora EÚ, pričom základné zameranie bude smerovať k personálnemu substrátu tejto inštitúcie Európskej únie.

Súdny dvor EÚ sa skladá „zo Súdneho dvora, Všeobecného súdu a osobitných súdov“⁷⁹, pričom si predstavíme len prvé dva menované, nakoľko momentálne (v čase písania tejto diplomovej práce) neexistuje žiaden osobitný súd.

3.1 SÚDNY DVOR

Súdny dvor bol od počiatku svojho založenia chápaný ako nadnárodná súdna inštitúcia. Ako uvádzajú Siman a Slašťan, „*tvorcovia zakladajúcich zmlúv si želali absolútnu nezávislosť členov Súdneho dvora, najmä od vlád členských štátov*“,⁸⁰ čo sa odzrkadľuje aj v znení „*Súdny dvor tvoria sudcovia, jeden za každý členský štát*“.⁸¹ Takto formulované ustanovenie dáva možnosť členským štátom nielen navrhnúť na post sudcu tejto inštitúcie niekoho z iného členského štátu, ale dáva možnosť zaplniť tento post niekým z krajiny, ktorá nie je členom Európskej únie. To, že k tomu ešte nikdy nedošlo, je pochopiteľné.

Myslíme si, že takýto zvrat pravdepodobne nenastane. Nemyslíme si, že by mimo Európskej únie boli sudcovia, prípadne právne authority, ktorých kvality by nespĺňali v zmluvách uvedené nevyhnutné atribúty na výkon tejto funkcie. Veď Medzinárodný súdny dvor v Haagu pozostáva z 15 sudcov, pričom len štyria sú z európskych krajín. V prípade, že by však k takémuto vymenovaniu došlo, a nejaký štát by navrhol sudcu z inej ako európskej krajiny, z nášho pohľadu by bolo skôr na zamyslenie, či kvalita našich odborníkov vhodných zastávať a reprezentovať najvyššiu súdnu moc v Európskej únii neklesá.

⁷⁹ ZEÚ, čl. 19 ods. 1

⁸⁰ Siman, M., Slašťan, M., Súdny systém Európskej únie, str. 79

⁸¹ ZEÚ, čl. 19 ods. 2

Podmienky, ktoré sú kladené na sudcov Súdneho dvora pri ich vymenovaní, stanovuje Zmluva o fungovaní EÚ⁸². Požiadavky na sudcov sú dve. Osobnosti sudcov musia podľa tohto znenia poskytovať záruku úplnej nezávislosti a spĺňať potrebné kvalifikačné predpoklady požadované v ich štátoch na výkon najvyšších sudcovských funkcií alebo sú považovaní za uznávaných odborníkov v oblasti práva. Z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že post sudcu Súdneho dvora nemusí zastávať niekto, kto predtým vykonával sudcovskú funkciu, preto sa môže stať sudcom Súdneho dvora napríklad aj vysokoškolský pedagóg, prípadne advokát alebo aj politik alebo poslanec.

V prípade konania pred Súdny dvorom „účastník konania nemôže požiadať o zmenu zloženia Súdneho dvora alebo jednej z jeho komôr z dôvodu štátnej príslušnosti sudcu alebo z dôvodu, že na Súdnom dvore alebo v komore nie je sudca, ktorý by mal štátnu príslušnosť tohto účastníka“.⁸³ Napriek tomu, že takéto ustanovenie je niektorými autormi kritizované, skôr by sme sa sústredili na praktickosť tohto ustanovenia ako záruku toho, že tento sudca pozná právny poriadok účastníka konania a vďaka znalosti takzvaného domáceho právneho poriadku vie byť podstatnou oporou pre svojich kolegov v senáte.

3.2 VŠEOBECNÝ SÚD EÚ

„Všeobecný súd tvoria sudcovia, najmenej jeden za každý členský štát“.⁸⁴ Štatút Súdneho dvora EÚ do roku 2016 stanovoval, že všeobecný súd sa skladá z dvadsiatich ôsmich sudcov, čo znamená jedného sudcu za každý členský štát Európskej únie. V dnešnom konsolidovanom znení je uvedený kľúč, z koľkých sudcov pozostáva Všeobecný súd. Odstupňovanie je stanovené dátumami a počtom sudcov, pričom počet sudcov tohto súdu Súdneho dvora EÚ v budúcnosti už nebude musieť byť menený a uvádzaný počtom sudcov, ale ako stanovuje znenie „od 1. septembra 2019 z dvoch sudcov z každého členského štátu“.⁸⁵

Požiadavka na osobu sudcu Všeobecného súdu je rovnako, ako na osobu sudcu Súdneho dvora, obsahom Zmluvy o fungovaní EÚ. Tu je stanovené, že „členovia Všeobecného súdu sa vyberajú spomedzi osôb, ktoré poskytujú záruku úplnej nezávislosti

⁸² ZFEÚ, čl. 253 ods. 1

⁸³ Protokol (č. 3) o štatúte Súdneho dvora Európskej únie, čl. 18 posledný odsek

⁸⁴ Tamže, čl. 19 ods. 2

⁸⁵ Tamže, čl. 48 písm. c)

a ktoré splňajú predpoklady požadované na obsadenie najvyšších sudcovských funkcií“⁸⁶. V tomto ustanovení nie je uvedená druhá možnosť, ktorá je uvedená pri sudcoch Súdneho dvora, kde sa sudcom môže stať aj osoba uznávaná ako odborník v oblasti práva.

3.3 GENERÁLNI ADVOKÁTI SD EÚ

Zmluva o EÚ ustanovuje, že Súdnemu dvoru „*pomáhajú generálni advokáti*“⁸⁷. Požiadavky kladené na generálnych advokátov Súdneho dvora sú rovnaké ako na sudcov Súdneho dvora.

Tu treba zdôrazniť, že v oboch zakladajúcich zmluvách, rovnako v článku 19 Zmluvy o EÚ ako aj v článku 253 a rovnako tak aj v článku 254 Zmluvy o fungovaní EÚ týkajúcich sa sudcov Všeobecného súdu, sa dôraz kladie na nezávislosť osôb zastávajúcich tieto funkcie. Duplicitná formulácia v týchto článkoch je ukázkou toho, že osoby musia poskytovať záruku úplnej nezávislosti.

Funkcia generálneho advokáta je odlišná od funkcie sudcu. V Zmluve o fungovaní EÚ je stanovené, že „*Súdnemu dvoru pomáha osem generálnych advokátov*“⁸⁸. Tu je opätovne spomenutá povinnosť generálneho advokáta konať nestranne a nezávisle. Úlohou generálneho advokáta je „*predkladať na verejných pojednávaniach odôvodnené návrhy v prípadoch, ktoré si v súlade so štatútom Súdneho dvora Európskej únie vyžadujú jeho účasť*“⁸⁹.

V dnešnej dobe je generálnych advokátov jedenásť, čo Rada svojím jednomyseľným rozhodnutím upravila 25. júna 2013.⁹⁰ Dôvod tohto zvýšenia počtu generálnych advokátov, „*je snaha umožniť Súdnemu dvoru, aby sa naďalej vypracúvali návrhy vo všetkých veciach, ktoré si to vyžadujú, bez toho, aby sa tým predĺžila celková dĺžka konania v dotknutých veciach*“⁹¹.

Úlohou generálneho advokáta je, ako uvádzajú Siman a Slašťan, „*pomáhať pri rozhodovaní, na ktorom sa však v konečnom dôsledku nezúčastňuje. Jeho úloha je významná na konci konania, kde na záver ústnej časti prednesie svoje stanovisko*

⁸⁶ ZFEÚ, čl. 254

⁸⁷ ZEÚ, čl. 19 ods. 2 druhá veta

⁸⁸ ZFEÚ, čl. 252

⁸⁹ Tamže, čl. 252

⁹⁰ Rozhodnutie Rady 2013/336/EÚ z 25. júna 2013

⁹¹ Tamže, ods. 2

k prejednávaniu prípadu. Návrhy generálneho advokáta tak predstavujú detailný právny a skutkový rozbor prípadu vrátane návrhu rozsudku Súdneho dvora. Význam a váhu týchto stanovísk možno zhrnúť do konštatovania, že sudcovia Súdneho dvora EÚ vo svojich rozsudkoch vo väčšine prípadov vychádzajú práve zo stanovísk generálnych advokátov“.⁹²

K významným dokumentom, ktoré upravujú postavenie sudcov a generálnych advokátov ale aj celý priebeh rokovaní pred súdmi Európskej únie, patria aj rokovacie poriadky Súdneho dvora a Všeobecného súdu. V týchto dokumentoch sú uvedené jednotlivé úlohy generálnych advokátov. Tu je na mieste spomenúť, že kým generálni advokáti Súdneho dvora sú menovaní konkrétne na tento post, „každý člen Všeobecného súdu v zásade vykonáva funkciu sudcu“⁹³, keďže funkciu generálneho advokáta môže „v určenej veci vykonávať za podmienok stanovených v článkoch 30 a 31“⁹⁴ každý sudca Všeobecného súdu. Je tu však obmedzenie týkajúce predsedu a predsedov komôr Všeobecného súdu, ktorých tento článok z tejto povinnosti vyníma.

Na tomto mieste by sme radi uviedli post takzvaného special master, „zvláštneho poverenca“. Ide o funkciu, ktorú využíva SCOTUS v prípadoch, kedy Najvyšší súd USA nie je k sporom materiálne či personálne vybavený. Tento zvláštny poverenec je „väčšinou zaslúžilý právnik či sudca nižšieho súdu, ktorý vykoná šetrenie a odovzdá svoje návrhy a odporúčania sudcom SCOTUS“.⁹⁵ Využitie takéhoto inštitútu svojim charakterom pripomína postavenie generálneho advokáta Súdneho dvora EÚ. Special master predkladá odôvodnené návrhy, bez toho, aby sa tým predĺžila celková dĺžka konania v dotknutých veciach. Takéto návrhy predstavujú detailné právne a skutkové rozborov prípadov. Ďalšiu podobnosť inštitútu special master s inštitútom generálneho advokáta vidíme v tom, že special master v týchto prípadoch pomáha pri rozhodovaní, na ktorom sa však v konečnom dôsledku nezúčastňuje. Otázka formálnej príslušnosti respektíve nepríslušnosti k súdu je samozrejماً.

Podľa nášho názoru by bolo zaujímavé zistiť, čo by spôsobila možnosť použitia takéhoto inštitútu aj v súdnom systéme Európskej únie. Sme toho názoru, že takýto inštitút by možno sudcov vnútroštátnych súdov viacej motivoval k samovzdelávaniu.

⁹² Siman, M., Slašťan, M., Súdny systém Európskej únie, str. 88

⁹³ Rokovací poriadok Všeobecného súdu, čl. 3

⁹⁴ Tamže, čl. 3 ods. 3

⁹⁵ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 35

3.4 ČLÁNOK 255 ZFEÚ V POROVNANÍ S NOMINOVANÍM A MENOVANÍM SUDCOV SCOTUS

Sudcovia a aj generálni advokáti Súdneho dvora „sú vymenúvaní na základe vzájomnej dohody vlád členských štátov po porade s výborom uvedeným v článku 255 na obdobie šiestich rokov,“⁹⁶ „pričom spôsob, akým sú vyberaní kandidáti na sudcov či generálnych advokátov, je vo výlučnej kompetencii jednotlivých členských štátov podľa ich vnútroštátnej právnej úpravy“.⁹⁷

Novelizáciou Zmluvy o fungovaní Európskej únie bol vytvorený výbor, ktorý sa zriaďuje „na účely poskytnutia stanoviska k vhodnosti kandidátov vykonávať funkciu sudcu a generálneho advokáta na Súdnom dvore a na Všeobecnom súde predtým, ako vlády členských štátov vykonajú uvedené v článkoch 223 a 224 (podľa nového číslovania článku 253 a 254 – pozn. autora).

Výbor sa skladá zo siedmich osôb vybraných spomedzi bývalých členov Súdneho dvora a Všeobecného súdu, členov najvyšších vnútroštátnych súdnych orgánov a uznávaných odborníkov v oblasti práva, pričom jedného z nich navrhne Európsky parlament. Rada prijme rozhodnutie ustanovujúce pravidlá činnosti výboru a rozhodnutie, ktorým sa vymenúvajú jeho členovia. Uznáša sa na základe iniciatívy predsedu Súdneho dvora“.⁹⁸

Podľa prílohy Zmluvy o fungovaní EÚ, je uvedené nové číslovanie, ktorým sa tento článok prečíslováva na článok 255.⁹⁹ Podľa tohto čísla sa aj tento výbor nazýva „výbor 255“. Tento výbor poskytuje svoje stanovisko k vhodnosti kandidátov vykonávať funkciu sudcu a generálneho advokáta, ktoré má len odporúčací charakter, ešte pred vykonaním vymenovania vládami členských štátov.

Lisabonská zmluva nadobudla účinnosť 1. decembra 2009, preto bol výbor 255 prvýkrát založený rozhodnutím Rady¹⁰⁰, ktoré podpísal predseda Rady Európskej únie A. Pérez Rubalcaba, keďže v tom čase bolo predsedajúcou krajinou Európskej únie práve Španielsko. Tento dokument bol vyvrcholením úsilia, ktorému predchádzali mnohé

⁹⁶ ZFEÚ, čl. 253 ods. 1 za bodkočiarkou

⁹⁷ Siman, M., Slašťan, M., Právo EÚ, str. 191

⁹⁸ Lisabonská zmluva, čl. 224a

⁹⁹ Tamže, str. 223, Tabuľky zhody uvedené v článku 5 Lisabonskej zmluvy, časť B.

¹⁰⁰ Rozhodnutie Rady 2010/125/EÚ z 25. februára 2010

dokumenty, napríklad aj sprievodná poznámka¹⁰¹ od vtedajšieho predsedu Súdneho dvora EÚ, sudcu Vassilios Skouris. Na jeho návrh boli vymenovaní siedmi členovia prvého zloženia výboru 255 a predsedom sa stal Jean-Marc Sauvé, ktorý bol podpredsedom štátnej rady Francúzska. Druhé zloženie, rovnako ako to prvé, dávalo mandát členom tohto výboru na obdobie štyroch rokov.¹⁰² Tu by sme radi upozornili na to, že Jean-Marc Sauvé bol opätovne menovaný predsedom tohto výboru. Okrem jeho mena sa zoznamy prvého a druhého menovania zhodujú ešte v osobe jedného sudcu a to Petra Paczolaya, bývalého sudcu maďarského Ústavného súdu. Ostatné zloženie výboru 255 bolo prijaté rovnako na štyri roky a predsedom tohto výboru sa stal Christaan Timmermans,¹⁰³ ktorý bol sudcom Súdneho dvora skoro desať rokov.

Dôležitým dokumentom, ktorý týmto rozhodnutiam Rady EÚ predchádzal, bolo rozhodnutie Rady EÚ o pravidlách činnosti tohto výboru.¹⁰⁴ Strategickou je príloha tohto dokumentu. V nej sú zhrnuté pravidlá činnosti výboru ustanoveného v článku 255 Zmluvy o fungovaní EÚ. Táto príloha dáva rámcové pravidlá, akým spôsobom má tento výbor vykonávať svoju činnosť.

Podstatne viac informácií však poskytuje správa z 30. mája 2013 prvého predsedu tohto výboru, Jean-Marca Sauvéa. Túto správu predniesol pred Výborom pre právne veci Európskeho parlamentu v Bruseli.¹⁰⁵ Z tejto správy je zrejmé, že prvé tri roky činnosti tohto výboru boli fázou, kedy tento výbor sám hľadal svoje smerovanie, spôsoby svojho fungovania.

Postup, ktorým sa hodnotia kandidáti na posty sudcov a generálnych advokátov a ktorý predstavil Sauvé v tejto správe, pozostáva z piatich krokov. Podľa správy 2014/76/E výboru podľa článku 255 „*prvé dva body týkajúce sa vykonaného postupu a použitých kritérií sú dobre známe, pretože sú uvedené v dvoch správach o činnosti výboru, ktoré sú k dispozícii na internetovej stránke Súdneho dvora. Postup, ktorý sa v súčasnosti dodržiava, je odlišný v závislosti od toho, či ide o prvú alebo obnovenú žiadosť*“.¹⁰⁶ Tu

¹⁰¹ Sprievodná poznámka, Odporúčanie týkajúce sa zloženia výboru stanoveného v článku 255 Zmluvy o fungovaní EÚ z 2. februára 2010

¹⁰² Rozhodnutie Rady 2014/76/EÚ z 11. februára 2014

¹⁰³ Rozhodnutie Rady (EÚ, Euratom) 2017/2262 zo 4. decembra 2017

¹⁰⁴ Rozhodnutie Rady 2010/124/EÚ z 25. februára 2010

¹⁰⁵ Úloha výboru poskytovať poradenstvo v súvislosti so schopnosťou vykonávať funkcie sudcu EÚ

¹⁰⁶ Tamže

by sme radi upozornili na možnosť znovuzvolenia sudcov aj generálnych advokátov, pričom Zmluva o fungovaní EÚ nestanovuje koľkokrát. K otázke dĺžky trvania mandátu sudcov a generálnych advokátov sa vyjadríme nižšie v nasledujúcej podkapitole tejto diplomovej práce.

Prvé tri kritériá posudzovania kandidátov sa týkajú schopností kandidátov zastávať vysoké pozície v súdnictve. Výbor 255 podľa slov jeho prvého predsedu berie do úvahy právne schopnosti kandidáta, odborné skúsenosti ale aj schopnosť vykonávať funkciu sudcu.¹⁰⁷

Aj z tejto správy je zrejmé, že jedným z najdôležitejších kritérií posudzovania kandidátov, je práve ich nezávislosť a nestrannosť, pričom toto skúma výbor 255 ako štvrté kritérium. Tieto dva imperatívy sú vyjadrené jednak v Zmluve o EÚ ale aj o Zmluve o fungovaní EÚ v príslušných článkoch týchto zmlúv. Táto definícia je umocnená aj formuláciou niektorých ustanovení Etického kódexu členov a bývalých členov Súdneho dvora EÚ¹⁰⁸.

Piate kritérium, ktoré výbor skúma pri každom kandidátovi, je jeho znalosť *„jazykových zručností a schopností kandidáta pracovať v medzinárodnom prostredí, v ktorom sú zastúpené viaceré právne tradície“*.¹⁰⁹

Tu by sme chceli upriamiť pozornosť na menovanie sudcov SCOTUS. Menovanie sudcov SCOTUS prebieha v troch fázach a závisí od toho, či sa miesto na Najvyššom súde USA, jedno z deviatich, uvoľní kvôli úmrtiu sudcu, prípadne odchodu niektorého sudcu do dôchodku. *„Je to prezident USA ako hlava moci výkonnej, ktorý má právomoc nominovať nového sudcu. Väčšinou prezident v takomto prípade dostane veľké množstvo doporučení od rôznych organizácií či poradcov, alebo už sám má/môže mať vybrané z niektorých sudcov, ktorých buď on sám, či jeho predchodcovia nominovali na niektorý z postov, ktoré im mali dodať aktívnu skúsenosť – často takáto „príprava“ v poslednom období pozostáva z pôsobenia na niektorom z nižších federálnych odvolacích súdoch“*.¹¹⁰ S tak vážnou otázkou ako je nominácia sudcov SCOTUS sa musí zaoberať každý prezident Spojených štátov amerických. Jediný prezident, ktorý nikdy nemal možnosť

¹⁰⁷ Úloha výboru poskytovať poradenstvo v súvislosti so schopnosťou vykonávať funkcie sudcu EÚ

¹⁰⁸ Etický kódex členov a bývalých členov Súdneho dvora EÚ 2016/C 483/01, čl. 2, 3 a 4

¹⁰⁹ Úloha výboru poskytovať poradenstvo v súvislosti so schopnosťou vykonávať funkcie sudcu EÚ

¹¹⁰ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 132

menovať sudcu Najvyššieho súdu USA, bol prezident Jimmy Carter. Od roku 1994 až do roku 2005 bolo najdlhšie obdobie, kedy SCOTUS slúžil v rovnakom zložení.¹¹¹

Potom, ako sa prezident Spojených štátov amerických rozhodne, začne prebiehať kontrola zázemia nominanta. Túto kontrolu zabezpečuje FBI, pričom preveruje nielen profesijné zázemie, ale aj rodinné. Takto získané výsledky postupuje Department of Justice, čo je obdoba ministerstva spravodlivosti. Na základe týchto informácií tento úrad vypracuje kompletnú zložku, kde uvedie všetky informácie získané o nominantovi a postúpi ju na posúdenie Senátnemu výboru pre súdnu správu. Tu by sme mohli nájsť analógiu s výborom 255. Tento Senátny výbor totiž posudzuje kompetentnosť nominanta na základe dodaných informácií. Keď má Senátny výbor dostatok informácií, pričom na doplnenie môže použiť aj písomné dotazy adresované nominantovi, prebieha voľba o doporučení alebo o nedoporučení k odsúhlaseniu nominanta. Senátny výbor rovnako ako výbor 255 nemá právomoc rozhodnúť. Toto právo má iba plénum Senátu. Senátne plénum má následne dve možnosti. Buď prejde k samotnej voľbe, alebo uskutoční ďalšie vypočúvanie nominanta. V okamihu, keď sa pre potvrdenie nominanta vysloví jednoduchá väčšina senátorov, môže sa po následnom menovaní prezidentom ujať svojej funkcie na Najvyššom súde USA.¹¹²

Ak by došlo k tomu, že senátori vo svojom hlasovaní nominanta odmietnu, prezident nominuje ďalšieho nominanta. Tu by sme radi poukázali na právomoc prezidenta nominovať toho istého nominanta. Totiž podľa ustanovenia Ústavy Spojených štátov amerických patrí právo nominovať prezidentovi. Vymenovať nominanta na post sudcu Najvyššieho súdu Spojených štátov amerických môže však len „*po odporúčaní a so súhlasom Senátu*“.¹¹³

Postup, ktorý predchádza menovaniu sudcov týchto dvoch súdnych inšancií, je podobný. Jednak nominácia sudcov patrí do kompetencií výkonnej moci a jednak v oboch prípadoch tu figuruje výbor, ktorý poskytuje odporúčacie stanovisko, pričom vymenovanie zostáva v rukách výkonnej moci.

¹¹¹ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 135

¹¹² Tamže, str. 132

¹¹³ Ústava USA, čl. II, odd. 2, druhý odsek

3.5 POROVNANIE FUNKČNÉHO OBDOBIA SUDCOV SÚDNEHO DVORA EÚ A SUDCOV SCOTUS

Podľa zakladajúcich zmlúv Európskej únie je funkčné obdobie sudcov a generálnych advokátov Súdneho dvora EÚ stanovené na obdobie šiestich rokov.

Funkčné obdobie sudcov Najvyššieho súdu USA je obsahom Ústavy Spojených štátov amerických. „*Sudcovia Najvyššieho súdu i nižších súdov vykonávajú svoj úrad doživotne (during good Behaviour)*“.¹¹⁴

V Listoch federalistov je viditeľná túžba otcov zakladateľov nielen oddelenia jednotlivých mocí v štáte, ale aj potreba zabezpečiť nezávislosť súdnictva. Podľa Hamiltona v prípade, „*ak sú v systéme vlády (moci) navzájom oddelené, súdna moc bude v dôsledku povahy svojich funkcií politické práva systému ohrozovať najmenej, keďže má najmenšiu možnosť do nich zasahovať alebo ich poškodzovať. Výkonná moc nielenže rozhoduje o významných postoch, ale má v rukách aj meč spoločnosti. Zákonodarná moc nielenže má v rukách mešec s peniazmi, ale aj určuje pravidlá, podľa ktorých sa stanovujú povinnosti a práva každého občana. Súdna moc naproti tomu nemá vôbec vplyv ani na meč, ani na mešec s peniazmi, neovláda ani silu, ani bohatstvo spoločnosti a nemôže prijímať nijaké účinné rozhodnutia. Popravde možno povedať, že nedisponuje ani silou, ani vôľou, ale jedine úsudkom a v konečnom dôsledku aj účinnosť jej rozhodnutí závisí od podpory výkonnej moci.*

Z toho jednoduchého pohľadu na vec vyplývajú niektoré závažné dôsledky. Jednoznačne sa ukazuje, že súdnictvo je zo všetkých zložiek moci zložkou neporovnateľne najslabšou, že súdna moc nikdy nemôže podniknúť úspešný útok proti ostatným dvom zložkám a že musí vynaložiť všetko svoje úsilie, aby sa ubránila pred ich útokmi. Ukazuje sa tiež, že hoci na súdoch sa môžeme niekedy stretnúť s prejavmi individuálneho nátlaku, z tejto strany nemôže byť sloboda občanov nikdy nijako ohrozená – aspoň pokiaľ bude súdnictvo skutočne od zákonodarnej i výkonnej moci oddelené. Súhlasím totiž s tým, že tam, kde súdnictvo nie je oddelené od zákonodarnej a výkonnej moci, niet slobody. A napokon sa ukazuje, že sloboda sa zo strany súdnictva nemusí obávať ničoho, ale že musí rátať s každým nebezpečenstvom, keď sa súdnictvo spojí s niektorou inou zložkou moci; a že všetky dôsledky takéhoto spojenia budú nevyhnutne vyplývať zo závislosti súdnictva od týchto zložiek, odhliadnuc od formálnej a zdanlivej oddelenosti; a keďže súdnictvu v dôsledku jeho prirodzenej slabosti neustále hrozí prevaha ostatných dvoch

¹¹⁴ Ústava Spojených štátov amerických, čl. III. odd. 1.

*zložiek, zastrašovanie a ovplyvňovanie z ich strany, a keďže k jeho stabilite a nezávislosti nič nemôže prispieť viac než trvalé zotrvanie v úrade, tento faktor možno oprávnene považovať za nevyhnutnú súčasť konštituovania súdnej moci a do veľkej miery aj za baštu všeobecnej spravodlivosti a verejnej bezpečnosti“.*¹¹⁵ Dôvodom citácie celej tejto pasáže je, že podľa nás neexistuje lepší argument ako obhájiť doživotný mandát sudcov najvyšších súdnych inšancií, pričom by sme radi upozornili, hoci je to nepochybne jasné každému, že tento text má 230 rokov.

Následky, aké môže mať nevymenovanie sudcov do najvyšších sudcovských inštitúcií, môžu byť fatálne. Slovenská republika bola asi z členských štátov Európskej únie najbližšie tomu, aby pocítila takpovediac na vlastnej koži infantilné správanie sa ústavných činiteľov štátu. Úradujúci prezident (Andrej Kiska, pozn. autora) vytrvalo odmietal vymenovať sudcov Ústavného súdu, napriek neustálemu tlaku aj zo strany Benátskej komisie. Stav, ktorý mohol nastať znefunkčnením ústavnej inštitúcie, mohol mať aj pre prezidenta Slovenskej republiky trestnoprávne dôsledky, pričom oveľa horšie by boli následky znefunkčnenia Ústavného súdu pre občanov a obyvateľov Slovenskej republiky. Toto by sme chceli uviesť ako memento toho, čo sa môže stať, ak je súdna moc takýmto spôsobom závislá na ostatných mociach v štáte. A jednak aj ako argument, prečo táto pasáž citovaná z Listov Federalistov je podľa nás nadčasová. Zostáva otázkou, prečo sa k takto koncipovanému riešeniu menovania sudcov a generálnych advokátov nepristupovalo aj pri založení Európskych spoločenstiev.¹¹⁶

Z učebnice Simana a Slašťana sa dozvedáme, že problém vyvíjania „tlaku“ na sudcu, sa stal aj na pôde Európskej únie. Konkrétne v roku 1990, keď nemecký kancelár Helmut Kohl verejne kritizoval Súdny dvor EÚ a vyvíjal tlak na sudcu Manfreda Zuleega.¹¹⁷ Opätovné nenominovanie sudcu Zuleega po skončení jeho funkčného obdobia v roku 1994 je odpoveďou na otázku, ako môže výkonná moc vplyvať na súdnu. Či bol takýto prístup zlučiteľný s hodnotami, na ktorých je Európska únia vytvorená, je už otázkou, na ktorú si netrúfame dať odpoveď.

Sme toho názoru, že posilnenie úplnej nezávislosti a nestrannosti vyžadovanej od sudcov a generálnych advokátov Súdneho dvora EÚ, by bolo možné podporiť pro primo

¹¹⁵ Hamilton, A., Madison, J., John, J., Listy Federalistov, str. 572 - 574

¹¹⁶ Tu by sme radi upozornili na vyššie uvedený citát Voltairea. Napriek tomu, že vývoj sa zastaviť nedá, časom overené veci stačí len prevziať.

¹¹⁷ Siman, M., Slašťan, M., Súdny systém Európskej únie, str. 82

zavedením pilieru v podobe výkonu sudcovského mandátu s doživotným menovaním do funkcie, ktorého koncepciu sa pokúsime načrtnúť v návrhovej časti tejto diplomovej práce.

4 AUTORITA SÚDNYCH ROZHODNUTÍ SD EÚ VO VZŤAHU K ČLENSKÝM ENTITÁM

*„Čiara, ktorá oddeľuje
dobro od zla,
pretína srdce každého človeka.“
Alexander Isajevič Solženicyn*

Ako sme uviedli v podkapitole 1.1.1, práve Súdny dvor EÚ bol hnacím motorom integrácie vtedy ešte Európskeho spoločenstva. Rozsudky, ktorými odpovedal na prejudiciálne otázky, boli nielen revolučné a prelomové, ako tvrdia mnohí autori, ale podľa nás aj potrebné. V tejto kapitole by sme radi predostreli význam niektorých rozsudkov, ktoré boli a sú dodnes často citované a mali nemalý význam na chod Európskych spoločenstiev, aby tieto mali silu prerásť do Európskej únie.

Zo znenia Zmluvy o fungovaní EÚ vyplýva, že „Súdny dvor EÚ má právomoc vydať predbežný nález o otázkach, ktoré sa týkajú výkladu zmlúv (zakladajúcich zmlúv – pozn. autora); platnosti a výkladu aktov inštitúcií, orgánov alebo úradov alebo agentúr Únie“.¹¹⁸ V tomto článku sú ďalej uvedené podmienky, ktoré sú potvrdzované aj rozsudkami Súdneho dvora EÚ, na základe ktorých je stanovený subjekt, ktorý má právomoc¹¹⁹ podať prejudiciálnu otázku na Súdny dvor EÚ, a ktorý subjekt má povinnosť ju podať.¹²⁰ V oboch prípadoch sa jedná o vnútroštátne súdne orgány. Aj z týchto ustanovení vyplýva, čo Súdny dvor EÚ potvrdzuje aj svojou konzistentnou judikatúrou, že „systém vytvorený článkom 234 ES (dnes článok 267 ZFEÚ) zakladá s cieľom zabezpečiť jednotu výkladu práva Spoločenstva v členských štátoch priamu spoluprácu medzi Súdny dvorom a vnútroštátnymi súdmi, a to prostredníctvom konania bez akejkolvek možnosti iniciatívy účastníkov konania“.¹²¹

„Prostredníctvom výkladu, ktorý uplatňuje pri výkone súdnej právomoci, ktorú mu priznáva článok 177, súdny dvor vydáva súdne rozhodnutia v súlade s právom Spoločenstva, definuje, a keď je to potrebné, aj objasňuje zmysel a rozsah pôsobnosti tejto zásady (tohto rozhodnutia), ako musí byť alebo ako by malo byť chápané a

¹¹⁸ ZEÚ, čl. 267

¹¹⁹ V tomto prípade by sme sa skôr priklonili k prekladu nemeckého slova „Befugnis“ ako „oprávnenie“.

¹²⁰ Rozsudok v spojených veciach 28 až 30-62, Da Costa

¹²¹ Rozsudok vo veci C-2/06, Kempfer p. Hauptzollamt, bod 41

uplatňované od nadobudnutia jeho platnosti a účinnosti“¹²² „Inak povedané, rozsudok v prejudiciálnom konaní nemá konštitutívny, ale len deklaratórny charakter s tým dôsledkom, že jeho účinky sa v zásade vracajú do času nadobudnutia účinnosti pravidla, ktoré je predmetom výkladu“¹²³ Takto formulované odôvodnenie poskytnuté Súdny dvorom EÚ je nielen uplatňovaním princípu právnej istoty ako má byť právo, prípadne právne akty Európskej únie vykladané vo všetkých štátoch tohto spoločenstva sui generis, ale dáva aj podklad respektíve dôvod vnútroštátnym súdom k tomu, aby sa, v prípade nejednoznačnosti, obrátili s prejudiciálnou otázkou na Súdny dvor EÚ.

4.1 SÚDNY DVOR AKO POZITÍVNY ZÁKONODARCA

Ako sme už uviedli v kapitolách vyššie, zákonodarná moc je jednou zo zložiek moci v štáte, prípadne v štátnom útvare. Kompetencie zákonodarného zboru sú dané ústavnými listinami, v ktorých je možné nájsť presné ustanovenia, na základe ktorých má takýto zbor vykonávať svoju právomoc. Iné ustanovenia sú dané pre jednokomorové parlamenty, iné pre dvojkomorové, pričom ústavami dané pravidlá sa líšia aj v závislosti od toho, či ide o zákonodarný orgán unitárneho štátu, federácie alebo konfederácie.

Ako sme uviedli aj v kapitole 2. tejto diplomovej práce, esenciálna časť zákonodarstva, to znamená prijímanie všeobecne záväzných právnych predpisov, patrí do kompetencie zákonodarného zboru, pričom pravidlá tejto činnosti upravujú základné zákony štátu.

V mnohých prípadoch však do tejto právomoci zasahuje aj súdna moc, buď prostredníctvom ústavných alebo najvyšších súdov. Väčšinou je to formou rušenia protiústavných právnych predpisov, čo rozvinieme v nasledujúcej podkapitole tejto práce.

Najvyššia súdna autorita v štáte však pôsobí aj ako orgán, ktorý podáva záväzný výklad ústavy. Túto formu zasahovania do zákonodarnej moci je možné chápať aj ako určitú formu zákonodarnej činnosti tohto súdneho orgánu.

Súdny dvor EÚ je privilegovaná inštitúcia Európskej únie, ktorý ako jediný môže podávať záväzný výklad zakladajúcich zmlúv¹²⁴ a aj platnosti a výkladu aktov inštitúcií,

¹²² Rozsudok vo veci 61/79, Denkavit, bod 16

¹²³ Rozsudok vo veci C-2/06, Kempfer p. Hauptzollamt, bod 35 druhá veta

¹²⁴ ZFEÚ, čl. 267, ods. 1, písm. a)

orgánov alebo úradov alebo agentúr Únie.¹²⁵ Vďaka takto formulovanej právomoci bol práve Súdny dvor EÚ takpovediac povýšený na najvyššiu súdnu autoritu v prostredí Európskej únie, ktorý svojou judikatúrou stanovoval a aj stanovuje pojmy platné pre únieové právo.

Jednou zo základných slobôd, ktoré zakladajúce zmluvy garantujú, je voľný pohyb osôb, služieb a kapitálu.¹²⁶ Táto sloboda je v prvom rade garantovaná pracovníkom,¹²⁷ pričom nikde v zakladajúcej zmluve nie je presne vymedzené, čo je obsahom pojmu „pracovník“. Toto upresnil Súdny dvor EÚ svojou dlhodobou a konzekventnou judikatúrou. Táto je záväzná pre všetky členské štáty, pričom práve v tomto prípade nesmú orgány členských štátov na vymedzenie tohto pojmu použiť svoje vnútroštátne normy. Súdny dvor EÚ argumentoval tým, že by mohli byť články, ktoré vymedzujú práva pracovníkov v zakladajúcich zmluvách, „zbavené všetkého účinku a vyššie uvedené ciele zmluvy by boli poškodené, ak by takýto význam mohol byť jednostranne stanovený a zmenený vnútroštátnym právom,“¹²⁸ preto sa „pojem pracovník“ nevtahuje na vnútroštátne právo, ale na právo Spoločenstva.¹²⁹ Z tohto dôvodu nie je možné použiť právne predpisy členského štátu na definíciu pojmu „pracovník“, ale ide o autonómny pojem práva Európskej únie.

Extenzívne vyjadrenie únieového pojmu prostredníctvom judikátov Súdneho dvora EÚ vidíme aj pri výklade pojmu „podnik“. Súdny dvor EÚ pri posudzovaní tohto pojmu uviedol, že „pojem podnikateľ je každá entita, bez ohľadu na svoju právnu formu a spôsob financovania“.¹³⁰

Takto judikované a vykladané pojmy sa stávajú normami únieového práva a všetky orgány verejnej moci členských štátov EÚ sú povinné ich takto používať. Preto si trúfame vysloviť tézu, že práve touto cestou sa aj Súdny dvor EÚ stáva zákonodarcom. Konštantná judikatúra ukazuje nadržanosť práva Európskej únie pred vnútroštátnymi právnymi predpismi členských štátov. Nadržanosť zakladajúceho dokumentu je

¹²⁵ ZFEÚ, čl. 267, ods. 1, písm. b)

¹²⁶ Tamže, Hlava IV

¹²⁷ Tamže, Hlava IV, Kapitola 1

¹²⁸ Rozsudok 75/63

¹²⁹ Tamže

¹³⁰ Rozsudok C-41/90, bod 21

expressis verbis upravená aj v ústavách¹³¹, nie však vo všetkých. Preto sme toho názoru, že je potrebný orgán, ktorý takýto záver nielen vysloví, ale aj argumentačne podloží, čo z nášho pohľadu Súdny dvor EÚ spĺňa.

4.2 SÚDNY DVOR AKO NEGATÍVNY ZÁKONODARCA

V prípade postavenia Súdneho dvora EÚ ako negatívneho zákonodarcu vychádzame z poznatkov, ktoré nám poskytuje právna veda ústavného súdnictva. Inštitút súdnej kontroly právnych predpisov, prípadne právnych aktov, je ponderantný stabilizátor. Tento činí z ústavných súdov významného hráča, ktorého vyjadrenie je uplatnenie práva veta. Tento inštitút prepožičiava tejto inštancii oprávnenie ale aj právomoc rušiť rozhodnutia iného orgánu alebo inej inštitúcie. Význam tohto inštitútu spočíva v jeho možnosti napraviť a odstrániť chyby, ktorých sa orgány pri výkone moci, ktorá im je zverená, dopúšťajú. V materiálnom právnom štáte, prípadne štátnom zriadení, *„je zrod právneho štátu v podobe súdneho konania. Kritériami pre riešenie sporu v spoločnosti sú iné formy ako moc či sila. ... Primárnym cieľom štátu je vytvoriť miesto pre riešenie sporov, miesto, kde možno vyartikulovať svoje problémy, škody či trápenia a zároveň štát musí zabrániť, aby sa tieto spory neriešili iným spôsobom. Súdny proces je tak zárukou sociálneho mieru v spoločnosti“*.¹³²

Právomoc Súdneho dvora EÚ zrušiť prijatý právny akt inštitúcie, orgánu, úradu alebo agentúry Európskej únie platí absolútne. Z ustanovení týkajúcich sa právnych aktov Únie platí, že *„nariadenie má všeobecnú platnosť. Je záväzná vo svojej celistvosti a je priamo uplatniteľná vo všetkých členských štátoch“*.¹³³ Z takto formulovaného znenia nie je možné odvodiť „platnosť“ nariadenia absolútne. Tento právny akt, rovnako ako všetky právne predpisy v materiálnom právnom štáte, musí spĺňať určité náležitosti. A to jednak materiálne a aj formálne, čo v prípade nariadenia ako právneho aktu Európskej únie znamená jeho všeobecnosť. Táto podmienka je splnená len za predpokladu, že nariadenie nie je určené individuálne priamym adresátom. Toto potvrdil aj Súdny dvor EÚ, keď vyslovil, že *„dáva jednotlivcom oprávnenie namietat', okrem iného, akékoľvek rozhodnutie, ktoré, hoci má podobu nariadenia, má na nich priamy a osobný dopad“*.¹³⁴

¹³¹ Napríklad Ústava USA čl. VI ods. 2, Ústava Poľskej republiky čl. 8 ods. 1

¹³² Lálík, T., Ústavný súd a parlament, str. 75

¹³³ ZFEÚ, čl. 288 ods. 2

¹³⁴ Rozsudok v spojených veciach 789-790/79, bod 7

Týmto najvyššia súdna inštitúcia Európskej únie zavrhol formalizmus, čo odôvodnila argumentom, že „účelom tohto ustanovenia je predovšetkým zabrániť inštitúciám Spoločenstva v možnosti, že jednoduchým výberom právnej formy nariadenia vylúčia, aby sa jednotlivci mohli domáhať ochrany pred rozhodnutím, ktoré sa ho priamo a osobne týka; v dôsledku toho sa stanovuje, že výberom formy nemožno zmeniť povahu daného opatrenia“.¹³⁵

Tieto základy, ako nás upozorňuje aj Siman a Slašťan, vidíme pretavené do rôznych článkov Zmluvy o fungovaní EÚ. „Konanie alebo akty inštitúcií Únie možno preskúmať buď priamo prostredníctvom žaloby o neplatnosť (článok 263 ZFEÚ), alebo nepriamo využitím námietky protiprávnosti podľa článku 277 ZFEÚ. Akty inštitúcií EÚ možno tiež nepriamo napadnúť prostredníctvom prejudiciálneho konania o platnosti a výklade aktov prijatých inštitúciami EÚ [článok 267 ods. 1 písm. b) ZFEÚ] alebo aj v rámci žaloby o náhradu škody spôsobenej Úniou (článok 268 ZFEÚ). Rovnako je možné súdne preskúmať nečinnosť inštitúcií EÚ tam, kde povinnosť konať zo strany týchto subjektov existuje (článok 265 ZFEÚ)“.¹³⁶ Pričom tu by sme radi upozornili na právnu zásadu *restitutio in integrum statu quo antem*, ktorá je v právnom systéme Európskej únie dodržiavaná.¹³⁷

Paralelu nachádzame v rozsudku Súdneho dvora EÚ, v ktorom vyslovil, že „na rozdiel od bežných medzinárodných zmlúv vytvorila Zmluva o založení ES vlastný právny poriadok, ktorý sa okamihom nadobudnutia jej platnosti stal neoddeliteľnou súčasťou právnych poriadkov členských štátov a ktorý sú vnútroštátne súdy povinné aplikovať. Vytvorením Spoločenstva na neobmedzenú dobu, ktoré má vlastné inštitúcie, vlastnú subjektivitu, spôsobilosť právne konať a vystupovať na medzinárodnom poli a najmä skutočné právomoci vyplývajúce z obmedzenia suverenity či prenesenia právomocí členskými štátmi na Spoločenstvo, členské štáty obmedzili, hoci len vo vymedzených oblastiach, svoje suverénne práva a vytvorili právny poriadok záväzný tak pre ich príslušníkov ako aj pre štáty samotné“.¹³⁸ Takto koncipovaný rozsudok Súdneho dvora EÚ je preto možné chápať ako súdny aktivizmus. Takýto míľnik predstavuje v Spojených štátoch amerických, rozhodnutie *Brown versus Board of Education*, v ktorom SCOTUS

¹³⁵ Rozsudok v spojených veciach 789-790/79, bod 7

¹³⁶ Siman, M., Slašťan, M., Súdny systém EÚ, str. 408

¹³⁷ ZFEU, článok 264

¹³⁸ Rozsudok 6/64

prehlásil rasovú segregáciu za protiústavnú a od tohto rozsudku v 50. rokoch minulého storočia prevzal „najvýznamnejšiu rolu v rámci amerického ústavného systému vo svojej doterajšej histórii“.¹³⁹

Rozhodnutia SCOTUS, ktorým zrušil protiústavné zákony¹⁴⁰, sú, podľa nás, prejavom nielen pokroku súdneho vývoja, ale aj vývoja spoločnosti ako takej. V dnešnej dobe nie je prípustné, aby boli súčasťou zakladajúcich zmlúv a základných zákonov v demokratickom právnom štáte akékoľvek diskriminačné ustanovenia. K tomu viac v ďalšej podkapitole.

4.3 SÚDNY DVOR AKO OCHRANCA ĽUDSKÝCH PRÁV

V ochrane ľudských práv a základných slobôd sa v priestore Európy rozvinul tak povediac pyramidálny trojuholník. Jeden vrchol tohto trojuholníku tvoria samotné ústavy jednotlivých štátov. V takomto prípade chránia ľudské práva a základné slobody práve ústavné alebo najvyššie súdy jednotlivých štátov. Druhým zenitom je Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorého ochranu zabezpečuje Európsky súd pre ľudské práva. Tretím maximom je Charta základných práv Európskej únie.

Kulminácia ľudských práv do formy Charty základných práv EÚ bola podľa nás len vyvrcholením ľudsko-právnych hnutí dvadsiateho storočia. Práve v tomto čase sa zvädzal boj medzi právnymi pozitivistami a iusnaturalistami. V tomto boji sa vykryštalizovali slobody a práva, ktoré sú „*neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné*“.¹⁴¹¹⁴²

Charta základných práv EÚ, napriek tomu, že sa zdá byť novou látkou, je vyvrcholením doterajšieho vývoja nielen ľudsko-právnych hnutí ale aj vyššie uvedených ústavných tradícií členských štátov, medzinárodnej spolupráci na tomto poli a aj postupnou novelizáciou zakladajúcich zmlúv.

Prvé ustanovenia, aj keď len s implicitným vyjadrením, je možné nájsť už v Rímskej zmluve. Zakladajúce členské štáty „*potvrzovali ako základný cieľ svojho*

¹³⁹ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 14

¹⁴⁰ Napríklad rozsudok Fletcher v. Peck, prvé rozhodnutie protiústavnosti štátneho zákona

¹⁴¹ Ústava Slovenskej republiky, čl. 12 ods. 1, druhá veta

¹⁴² Sme toho názoru, že imperatív daný pojmom „nezrušiteľnosť“ je záväzný pre všetky inštitúcie a orgány, čo v podmienkach by Slovenskej republiky malo platiť absolútne a ani zákonodarný zbor nemá právo ani oprávnenie zrušiť ktorékoľvek ľudské právo alebo slobodu uvedené v Ústave SR.

úsilia neustále zlepšovanie životných a pracovných podmienok svojich národov“ a pomocou „*združením zdrojov zachovať a posilniť mier a slobodu, vyzývajú ostatné národy Európy, ktoré zdieľajú ich ideály*“.¹⁴³ Veľký dôraz sa kládol na odstránenie „*akejkoľvek diskriminácie na základe štátnej príslušnosti*“.¹⁴⁴ Zakotvenie v ustanoveniach ďalej našla aj „*sloboda pohybu a usadzovania*“,¹⁴⁵ ale aj „*zásada rovnakej odmeny mužov a žien za rovnakú prácu*“.¹⁴⁶ Na pôde Európskeho parlamentu boli v uplynulých rokoch prijaté rôzne uznesenia obsahujúce ochrany základných práv občanov členských štátov.¹⁴⁷

Zmluvy, ktorými bola Zmluva o ES postupne novelizovaná, už zahŕňali explicitne vyjadrenie odkazu na ľudské práva, demokratické princípy alebo fundamentálne medzinárodné právne inštrumenty.

Jedným z najväčších rozšírení občianskych práv boli zakotvenia nových práv občanov Európskej únie v Maastrichskej zmluve práve zavedením občianstva únie ako práva akcesorického občanom členských štátov.¹⁴⁸ Touto zmluvou boli občanom priznané jednak právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu¹⁴⁹ a miestnych zastupiteľstiev členských štátov,¹⁵⁰ ďalej petičné právo¹⁵¹ ale aj právo na diplomatickú ochranu¹⁵². Práve touto zmluvou sa Európska únia prihlásila k „*rešpektovaniu základných ľudských práv, ktoré zaručuje Európsky dohovor na ochranu ľudských práv a základných slobôd podpísaný v Ríme 4. novembra 1950 a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov, ako základných princípov práva spoločenstva*“.¹⁵³

¹⁴³ Rímske zmluvy, preambula

¹⁴⁴ Tamže, článok 7

¹⁴⁵ Tamže, Druhá časť, Hlava III, Kapitola 1, články 48 - 58

¹⁴⁶ Tamže, Tretia časť, Hlava III, Kapitola 1, článok 119

¹⁴⁷ Napríklad OJ C 26, 4.4.1973, OJ C 299, 16.11.1977

¹⁴⁸ Maastrichská zmluva, Hlava I, článok B, tretia odrážka – ako cieľ; Druhá časť, článok 8

¹⁴⁹ Tamže, Druhá časť, článok 8b, ods. 2

¹⁵⁰ Tamže, Druhá časť, článok 8b, ods. 1

¹⁵¹ Tamže, Druhá časť, článok 8d, ods. 1

¹⁵² Tamže, Druhá časť, článok 8c

¹⁵³ Tamže, článok F; dnes fundament tohto článku F nachádzame v Zmluve o EÚ v lisabonskom znení, článok 6

Ďalšou zmluvou, ktorá novelizovala zakladajúce zmluvy, bola Amsterdamská zmluva. Zmena vyslovene uvádza, že „*únia je založená na zásadách slobody, demokracie, dodržiavania ľudských práv a základných slobôd, a právneho štátu, ktoré sú spoločné členským štátom*“.¹⁵⁴ Touto zmluvou bola zmocnená Rada EÚ, aby prijala opatrenia proti členskému štátu, ktorý tieto prezentované princípy porušuje. Druhé zmocnenie, ktoré Rade EÚ založila táto zmluva, sa týkalo právomoci „*jednomyselne prijať opatrenia na boj proti diskriminácii založenej na pohlaví, rasovom alebo etnickom pôvode, náboženskom vyznaní alebo viere, postihnutí, veku alebo sexuálnej orientácii*“.¹⁵⁵ Ak by nejaký členský štát uvedené princípy nerešpektoval a dochádzalo by z jeho strany k porušeniu, dostala Rada splnomocnenie k prijatiu opatrení proti tomuto členskému štátu.¹⁵⁶

Amsterdamská zmluva dala Súdneho dvoru EÚ právomoc aplikovať ochranu základných práv aj v oblasti vízovej, azylovej a prísťahovaleckej politiky.¹⁵⁷

V tom istom roku¹⁵⁸, ako nadobudla platnosť Amsterdamská zmluva, bolo prijaté rozhodnutie na pôde Európskej rady o vypracovaní Charty základných práv EÚ. Konvent¹⁵⁹ zložený zo 62 členov mal dve alternatívy, ako zakotviť ľudské práva do právneho systému Európskej únie. Jednou cestou bolo pristúpenie k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹⁶⁰ Druhou možnosťou bolo vypracovať vlastný katalóg ľudských práv a slobôd. Európska únia sa odhodlala k vypracovaniu vlastného dokumentu. Text výsledkov vo forme Charty základných práv EÚ bol predstavený „*na zasadnutí Európskej rady v Nice 7. decembra 2000*“.¹⁶¹ Právnu legitimitu nadobudla až 1. decembra 2009 nadobudnutím platnosti Zmluvy z Nice.¹⁶² Vďaka zneniu článku 6 má

¹⁵⁴ Amsterdamská zmluva, Časť jedna, článok 1, bod 8. písm. a)

¹⁵⁵ Tamže, Časť 1, článok 13

¹⁵⁶ Tamže, Hlava I, článok 7; Hlava II, Časť VI, článok 309

¹⁵⁷ Tamže, bod 15. Hlava IIIa, článok 73p

¹⁵⁸ 15. a 16. októbra 1999 na zasadnutí Európskej rady v Tampere

¹⁵⁹ Siman, M., Slašťan, M., Právo Európskej únie, str. 59

¹⁶⁰ Stanovisko 2/13 Súdneho dvora (plénum) z 18. decembra 2014. Pristúpenie EÚ k EDLP

¹⁶¹ Tamže, str. 60

¹⁶² Tamže, str. 61

Charta základných práv EÚ „*rovnakú právnu silu ako zmluvy*“,¹⁶³ čím sa stáva súčasťou zmluvného *acquis*.

K Charte základných práv EÚ sú pripojené aj vysvetlivky. „*Hoci tieto vysvetlivky nie sú ako také právne záväzné, predstavujú cenný nástroj výkladu, ktorý je určený na objasnenie ustanovení charty*“.¹⁶⁴ Sme toho názoru, že Charta základných práv EÚ je jedinečný dokument, ktorý obsahuje vedľa ľudských právach a základných slobodách aj práva sociálne a hospodárske, ktoré sú chápané a prezentované ako zásady.¹⁶⁵

Osobný a vecný rozsah pôsobnosti Charty základných práv EÚ je upravený paradoxne na jej konci. „*Ustanovenia tejto charty sú pri dodržiavaní zásady subsidiarity určené pre inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie. V dôsledku toho rešpektujú práva, dodržiavajú zásady a podporujú ich uplatňovanie v súlade so svojimi príslušnými právomocami a pri zachovaní obmedzení právomocí Únie, ktoré boli na ňu prenesené zmluvami*“.¹⁶⁶ Tu vznikajú viaceré otázky: Existuje vôbec oblasť, ktorá nepatrí do pôsobnosti Únie? Ak má členský štát povinnosť transponovať smernicu do svojho právneho poriadku, kde je presná hranica práva Európskej únie a kde začína a končí vnútroštátne právo? Bude sa rozširovaním právneho systému Európskej únie rozširovať oblasť, na ktorú sa bude viazať Charta základných práv EÚ alebo tomu bude opačne?

„*Táto charta nerozširuje rozsah pôsobnosti práva Únie nad rámec právomocí Únie, ani nezakladá žiadnu novú právomoc ani úlohu pre Úniu, ani nemení právomoci a úlohy vymedzené v zmluvách*“.¹⁶⁷ Toto ustanovenie je možné chápať ako odpoveď na poslednú otázku. No vzniká otázka, či tomu tak naozaj je.

4.3.1 Uplatňovanie ľudsko-právnej doktríny v judikatúre Súdneho dvora EÚ

Napriek tomu, že prvé ustanovenia chrániace ľudské práva vyplývajúce zo základných zmlúv, sa dotýkali zákazu diskriminácie, tieto ustanovenia v sebe subsumovali iba štátnu príslušnosť. Dnes sú však akýkoľvek zákaz diskriminácie

¹⁶³ ZEÚ, čl. 6 ods. 1, prvá veta

¹⁶⁴ Vysvetlivky k Charte základných práv, Preambula, posledná veta

¹⁶⁵ Charta základných práv EÚ, Hlava IV – Solidarita, kde sú väčšinou pretavené články z Európskej sociálnej charty

¹⁶⁶ Tamže, čl. 51

¹⁶⁷ Tamže, čl. 51, ods. 2

a nediskriminačné opatrenia na pôde Európskej únie chránené nielen zakladajúcimi zmluvami a predstavujú aj obsah sekundárnych aktov, ale sú pravidelne chránené aj prostredníctvom judikatúry Súdneho dvora EÚ.

Výkladové pravidlá, ktorými Súdny dvor EÚ vytvoril základné pravidlá týkajúceho sa právneho systému Európskej únie, použil aj v prípade zákazu diskriminácie na základe veku. „Súdny dvor v tejto súvislosti uznal existenciu zásady zákazu diskriminácie na základe veku“,¹⁶⁸ napriek tomu, „že samotná smernica nestanovuje zásadu rovnosti zaobchádzania v oblasti zamestnania a povolania, ktorá má svoj zdroj v rôznych medzinárodných právnych nástrojoch a ústavných tradíciách spoločných členským štátom, ale jej účelom je v týchto oblastiach len stanovenie všeobecného rámca pre boj proti diskriminácii z rôznych dôvodov, medzi ktoré patrí aj vek“.¹⁶⁹

„Právomoci, ktoré na Úniu neboli prenesené zakladajúcimi zmluvami zostávajú právomocami členských štátov. To však neznamená, že členské štáty nie sú pri výkone týchto právomocí žiadnym spôsobom obmedzené, naopak podľa judikatúry Súdneho dvora výkon zostatkových právomocí členskými štátmi nesmie mať za následok vážne ohrozenie „úplného účinku“ zakladajúcich zmlúv alebo ich cieľov“.¹⁷⁰ Fundament toho, do akej miery môže Európska únia vykonávať svoje právomoci, je tvorený zásadou proporcionality.¹⁷¹ Ústredným problémom, ktorý je na pôde Súdneho dvora následne riešený, je výklad právneho systému Európskej únie.

Postupne dochádza čoraz častejšie k presadzovaniu ľudsko-právnej doktríny aj v tých právomociach, ktoré sú zostatkovými právomocami členských štátov. Určenie občianstva patrí do výlučnej právomoci štátov. „Občanom Únie je každá osoba, ktorá má štátnu príslušnosť niektorého z členských štátov. Právo na občianstvo Únie sa považuje za základný status štátnych príslušných členských štátov“.¹⁷² Súdny dvor EÚ judikoval, že „členský štát nemôže obmedzovať účinky nadobudnutia štátneho občianstva iného členského štátu tým, že vyžaduje splnenie ďalšej podmienky na to, aby uznal toto štátne občianstvo na účely vykonávania základných slobôd stanovených v Zmluve“,¹⁷³ napriek

¹⁶⁸ Rozsudok C-555/07, bod 21

¹⁶⁹ Tamže, bod 20

¹⁷⁰ Siman, M., Slašťan, M., Právo Európskej únie, str. 86

¹⁷¹ ZEÚ, čl. 5 ods. 4

¹⁷² Rozsudok C-200/02, bod 25

¹⁷³ Tamže, bod 39

tomu, že v tomto prípade bolo „jasné, že cieľom pobytu na ostrove Írska bolo, aby dieťa, ktoré sa malo narodiť, nadobudlo írske občianstvo a aby v dôsledku toho matka prípadne získala právo na pobyt so svojím dieťaťom na území Spojeného kráľovstva“.¹⁷⁴

Otázka proporcionality bola ústredným bodom aj v prípade odňatia štátneho občianstva členským štátom občanovi Európskej únie, ktoré mu tento členský štát udelil, pričom k jeho udeleniu došlo podvodom.¹⁷⁵ Problematika štátneho občianstva je riešená nielen na úrovni vnútroštátnej a úniovej, ale je aj obsahom Všeobecnej deklarácie ľudských práv.¹⁷⁶

4.3.2 Uplatňovanie ľudsko-právnej doktríny v judikatúre SCOTUS

Paralela medzi oboma súdmi, teda Najvyšším súdom Spojených štátov amerických a Súdny dvorom EÚ, je badať aj vo vývoji, akým pristupovali oba súdy k riešeniu ľudsko-právnych otázok. Kým oba súdy významným spôsobom prispeli k stanovovaní hraníc a mantinelov, kde a ako sa môžu pohybovať ostatné moci, v prípade ľudských práv a základných slobôd je očividné takzvané sebaobmedzovanie na začiatku pôsobnosti oboch súdov. Je nutné ale zdôrazniť, že kým Súdny dvor EÚ začal svoju pôsobnosť až v druhej polovici dvadsiateho storočia, SCOTUS mal už v tom čase za sebou vyše stopäťdesiat ročnú históriu.

Spojené štáty americké zvädzali na svojom území v oblasti ľudských práv jednu z najväčších bitiek a tá sa týkala rasovej segregácii. Zákony, ktoré boli prijímané napriek zrušeniu otroctva, „upevňovali rasovú segregáciu vo všetkých verejných záležitostiach predovšetkým v štátoch bývalej Konfederácie na základe oddeleného, ale rovného postavenia Afroameričanov“.¹⁷⁷

Jedným zo základných politických práv človeka je právo voliť. Práve výkon tohto práva bol v bývalých štátoch Konfederácie znemožnený volebným cenzom, ktorý sa týkal väčšiny Afroameričanov a chudobných Američanov. Ako Kust píše, toto pravidlo malo „skutočne decimujúci dopad na tvorbu afroamerickej strednej triedy a efektívne znemožnila Afroameričanom nielen voliť a byť volení do akýchkoľvek verejných úradov,

¹⁷⁴ Rozsudok C-200/02, bod 11

¹⁷⁵ Rozsudok vo veci C-135/08, bod 59

¹⁷⁶ Všeobecná deklarácia ľudských práv, čl. 15 ods. 1 „Každý má právo na občianstvo“

¹⁷⁷ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 90

ale aj podieľať sa na verejných záležitostiach ako takých“.¹⁷⁸ Nech by sme za týmito zákonmi chceli hľadať akúkoľvek rasovú neznášanlivosť, nie je na mieste zabudnúť na to, že zákonodarcovia pri tvorbe týchto zákonov mysleli aj na to, aby občania, ktorí nevedia čítať a písať, neboli zneužití pri výkone svojho práva. Na druhej strane je nutné pripomenúť, ako uvádza aj Heywood, že všeobecné volebné právo bolo „v USA zavedené ešte len začiatkom 60. rokov (20. stor. – pozn. aut.), kde mohli v mnohých južných štátoch po prvýkrát voliť Afroameričania“.¹⁷⁹

Ako sme uviedli už v podkapitole 3.2 tejto diplomovej práce, prelomovým v tejto otázke bol judikát v prípade *Brown v. Board of Education of Topeka*. Skupina rodičov sa v roku 1951 pokúsila zapísať svoje deti do základných škôl nie podľa ich rasovej príslušnosti, ale podľa trvalého bydliska, aby boli kladené čo najmenešie nároky v otázke dochádzania do školy na deti. Okresný súd rozhodol v neprospech žalobcov s odvolaním sa na rozhodnutie SCOTUS v prípade *Plessy v. Ferguson*, v ktorom bolo stanovené pravidlo „*oddelení, ale rovní*“. Napriek tomu, že sa SCOTUS vyslovil, že „*segregácia vo verejnom školstve je v rozpore s ústavou USA*“,¹⁸⁰ bol tento rozsudok mnohými kritizovaný, čo viedlo k jeho doplneniu rozhodnutiami *Brown II.* a *Brown III.* Našli sa aj takí, ktorí toto rozhodnutie neakceptovali a verní výroku demokrata George Wallaca „*segregáciu teraz, segregáciu zajtra, segregáciu navždy*“ vyvolali masové demonštrácie.¹⁸¹ Ale ako nás upozorňujú aj Balík a Balík, ml., „*niektorí historici sa pokúšali obhajovať otroctvo a hlásali teóriu o podriadenosti čiernej rasy a jej poddajnosti. Iní historici naopak preukázali neoprávnenosť takéhoto rasistického prístupu.*“¹⁸²

„*Sobáš je jedným zo základných ľudských práv, a preto obmedzovať ho akokoľvek je v priamom rozpore s ústavou USA, ktorá tieto práva všetkým občanom Spojených štátov garantuje*“¹⁸³. Takéto odôvodnenie napísal do rozsudku sudca Earl Warren, ktorý SCOTUS vyniesol 12. júna 1967 a tým vyhlásil zákony zakazujúce medzirasové sobáše za protiústavné. Ako zdôrazňuje Fallon, „*súd v tomto prípade rozhodol, že zákazy*

¹⁷⁸ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 91

¹⁷⁹ Heywood, A., Politologie, str. 97

¹⁸⁰ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 97

¹⁸¹ Tamže, str. 99

¹⁸² Balík, S., Balík ml., S., Právní dějiny mimoevropských zemí, str. 163

¹⁸³ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 101

*medzirasových manželstiev porušujú doložku o rovnakej ochrane, a to aj napriek možným argumentom, že takéto zákazy sú v súlade s dlhoročnou tradíciou“.*¹⁸⁴

Rozsudok vo veci *Buck v. Bell* považujeme z dnešného pohľadu nielen za zlyhanie sudcovskej moci, ale aj za úpadok morálnych hodnôt, vlastný západnej civilizácii dvadsiatych rokoch minulého storočia. Sme si vedomí toho, že nemôžeme vtedajšiu spoločnosť, ktorá pred 100 rokmi mala iné priority ako má dnes, posudzovať objektívom dnešnej doby, len sme prekvapení, že tento rozsudok ani profesor Fallon v celej svojej knihe nespomenul. Prípado, v ktorom sa súdna moc vyjadrila, že „*tri generácie imbecilov sú viac než dost*“¹⁸⁵ a „*je v záujme štátu udržať čistý génový fond svojej populácie a že tento záujem preváži záujem jednotlivca nad integritou jeho tela*“¹⁸⁶, je dôkazom hanebného zlyhania súdnej moci a sudcovskej autority, kde obe by mali slúžiť ochrane slabšej strany a vychovávať spoločnosť k väčšej tolerantnosti. Na obranu sudcovského stavu by sme ale podotkli, že tento judikát bol výsledkom založeným na poznatkoch a posudkoch vtedajšej medicínskej vedy. Zjavná insuficiencia dvoch odborov, ktoré doslova a do písmena rozhodujú o živote a smrti, v našich očiach nemá ospravedlnenie, keďže si uvedomuje katastrofálne následky, ktoré toto rozhodnutie malo.

Ako nás upozorňuje Fallon, „*Najvyšší súd tvrdí, že je oprávnenou autoritou, spôsobilou pozmeniť povinnosti (záväzky) ľudí. Prinajmenšom rozhodnutia Súdu (SCOTUS – pozn. aut.) vytvárajú zákonné práva, povinnosti (zodpovednosti), právomoci a nespôsobilosti, ktoré v minulosti neexistovali. V dôsledku Roe v. Wade, napríklad, mali ženy nové práva.*“¹⁸⁷ V spomínanom rozsudku SCOTUS rozhodol, že „*zákony zakazujúce potraty v iných situáciách, ako je ohrozenie života, sú protiústavné*“.¹⁸⁸ Rozhodnutie, ktorým sa zrušil zákaz potratov, sa opieralo o štyri dodatky Ústavy Spojených štátov amerických¹⁸⁹. Bola doň však pretavená aj predchádzajúca judikatúra SCOTUS, ktorá definovala takzvanú „*oblasť súkromia*“, ktorá je chápaná extenzívne

¹⁸⁴ Fallon, Richard H., Jr., Law and Legitimacy in the Supreme Court, str. 76

¹⁸⁵ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 104

¹⁸⁶ Tamže, str. 103

¹⁸⁷ Fallon, Richard H., Jr., Law and Legitimacy in the Supreme Court, str. 20

¹⁸⁸ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 104

¹⁸⁹ Dodatky č. 1., 4., 9. a 14. Ústavy Spojených štátov amerických

a štáty nesmú svojimi rozhodnutiami do nej zasahovať. Do tejto sféry súkromia SCOTUS zahrnul aj rozhodnutie ženy ukončiť svoje tehotenstvo.¹⁹⁰

Ako však upozorňuje Fallon, tento rozsudok „zostane kontroverzným a potencionálne zraniteľným, lebo hrozí jeho zrušenie, pokiaľ niektorí sudcovia a podstatná časť americkej verejnosti verí, že potrat je vražda“,¹⁹¹ keďže, ako nám na inom mieste Fallon pripomína, „vzhľadom na to, že najvyšší súd, ak sa tak rozhodne, môže zrušiť (anulovať) alebo pozmeniť svoje precedensy, má to čiastočne rozlišovaciu (osobitú) funkciu v deklarovaní, rozvíjaní a revízií ústavného práva v Spojených štátov“.¹⁹²

4.4 VÝKLADOVÉ PRAVIDLÁ SÚDNEHO DVORA EÚ

Výkladových pravidiel, ktoré sa v právnej vede uplatňujú, je niekoľko. Aj Cardozo vo svojej monografii tvrdí o metódach skúmania, že „presvedčenie o tom, že vlastná neomylnosť je mýtus, vedie jednoduchým postupom a s akýmsi väčším zadosťučinením k odmietaniu uznať neomylnosť druhých“.¹⁹³ Upozorňuje nás na to, že je potrebné „oddeľovať náhodné a nepodstatné od podstatného a základného“¹⁹⁴ a „princíp, ktorý sa v ňom (v *precedensi* – pozn. aut.) skrýva, bol šikovne vybraný a presne vyjadrený“.¹⁹⁵

Princípy, v tomto prípade výkladové pravidlá, Cardozo klasifikuje do štyroch kategórií. Pravidlo analógie alebo metódu filozofie vníma ako usmerňujúcu silu princípu logického vývoja, metódu evolúcie nazýva výklad historický a metódu tradície chápe ako obyčaj spoločenstva. Metóda sociológie je v jeho očiach metóda, kde sa odzrkadľuje spravodlivosť, morálka a sociálny blahobyt aktuálnych mravov.¹⁹⁶ Sila príkazu v logike sa nie vždy uplatňuje jednoduchou cestou. Cardozo z toho odvodzuje, že „v tomto konflikte sa musíme rozhodnúť medzi dvomi cestami, zvoliac si jednu alebo druhú, alebo azda tretiu, ktorá bude výslednicou kombinácie dvoch síl alebo bude predstavovať stred medzi dvomi krajnosťami“.¹⁹⁷

¹⁹⁰ Kust, J., Nejvyšší soud USA, str. 105

¹⁹¹ Fallon, Richard H., Jr., Law and Legitimacy in the Supreme Court, str. 101

¹⁹² Tamže, str. 104

¹⁹³ Cardozo, Benjamin N., Podstata súdneho procesu, str. 42

¹⁹⁴ Tamže

¹⁹⁵ Tamže

¹⁹⁶ Tamže

¹⁹⁷ Tamže, str. 48

Tu by sme radi upriamili pozornosť na slová, ktoré vo vzťahu medzi cnosťou a konaním, prízvukoval už Aristoteles. Podľa neho „*striedmosť a udatnosť hynú nadbytkom i nedostatkom, zachovávajú sa však, keď sa držíme pravého streda*“.¹⁹⁸ Napriek úvahám, ktoré Aristoteles venoval pôvodu a definícii mravnej cnosti, prichádza pre nás k prekvapivému záveru. „*Tolko je teda jasné, že vo všetkých veciach si stredný stav zasluhuje našu chválu, ale že príležitostne je nevyhnutné prikloniť sa k nadbytku alebo nedostatku, lebo tak najľahšie dosiahneme stred a to, čo je správne*“.¹⁹⁹ Pričom v prípade konfliktu žiadostivosti a rozumu podľa Aristotela „*striedmy človek túži po správnom cielei správnym spôsobom a v pravom čase*“.²⁰⁰

Touto myšlienkou sa zaoberal však aj Fuller, keď posudzoval vnútornú morálku práva. Sám konštatoval, že „*v každom ľudskom konaní, ak postupujeme po dlhej ceste, ktorá od priepasti úplného neúspechu vedie k výšinám ľudskej dokonalosti, narazíme v určitom bode na problém vyváženia*“.²⁰¹

Možno práve toto je odpoveď na to, prečo sa judikatúra SCOTUS vyvíja v čase tak, ako sme ukázali, a judikatúra Súdneho dvora EÚ sa naďalej vyvíja smerom, ktorý si táto inštitúcia vybrala vtedy, keď otázka bytia a nebytia Európskeho spoločenstva národov spočívala na jej pleciah.

¹⁹⁸ Aristoteles, Etika Nikomachova, str. 55

¹⁹⁹ Tamže, str. 70

²⁰⁰ Tamže, str. 101

²⁰¹ Fuller, Lon L., Morálka práva, str. 47

5 „FEDERALIZUJÚCE“ JUDIKÁTY SD EÚ NEFEDERÁLNEJ ÚNIE?

„Nádej

*neznamená presvedčenie, že niečo dobre dopadne,
ale istotu, že niečo má zmysel,
nech to dopadne akokoľvek“*

Václav Havel

Ako sme uviedli v predchádzajúcich kapitolách, najvyššie súdne inštalácie Spojených štátov amerických a Európskej únie, právo nielen vykladajú, ale aj dotvárajú, a niekedy svojimi rozhodnutiami právo vytvárajú.

Podstatný rozdiel, ktorý je evidentný, spočíva v samotných zariadeniach týchto štátnych útvarov. Kým Spojené štáty americké vznikali z vôle ľudu takpovediac zospodu, Európska únia je umelý konštrukt, ktorý vznikol na základe dohôd vlád jednotlivých zakladajúcich členov. Napriek tomu, že nie je možné obyvateľstvo Spojených štátov amerických považovať ani dnes za homogénne, viac než 230 ročný vývoj tejto spoločnosti je neklamným znakom toho, že Európska únia má vzor, ktorý môže v tejto oblasti nasledovať. Sme presvedčení, že napriek vnútorným pnutiam a blízkejšiemu (možnému – pozn. aut.) odchodu Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z tohto takpovediac elitného klubu organizácie sui generis sa vývoj započatý v 50. rokoch minulého storočia ešte len vytrvá a s určitými zmenami bude pokračovať smerom dopredu. Dve svetové vojny a režimy, ktoré zanechali na pomyselnej duši Európy svoju stopu, sú míľnikom, ktorý zodpovední politici nemôžu pustiť zo zreteľa.

Politické pnutie, ktoré je v Európskej únii markantné od roku 2015, má za následok stagnáciu a to v čase, keď to nie je práve najpriaznivejšie. Starým kontinentom zmietajú vášne, ktoré pri výzvach, ktorým čelíme, nemajú miesto. Preto je dôležité, aby tu bol nezávislý arbiter, ktorého právomoc a rozhodnutia budú akceptované a vykonávané vo všetkých členských krajinách rovnako. Sme toho názoru, že aj napriek najlepšiemu úmyslu, politické špičky to nie sú. Ako píše aj von Ihering, „*právu a spravodlivosti sa nedarí v nejakej krajine len vďaka tomu, že sudca sedí na stoličke v ustavičnej pohotovosti a že polícia vysielá drábov, ale preto, lebo k tomu každý prispieva svojím dielom*“.²⁰²

V priestore Európskej únie platia slová Habermasa, že „*nech by koncept scivilnenia výkonu politickej moci značne predbiehal skutočnosť, pri projektovaní svetového*

²⁰² Von Ihering, R. Boj za právo, str. 72

poriadku by musel zohľadniť, že historická asynchrónnosť regionálnych vývojev a tomu zodpovedajúce socioekonomické rozdiely medzi multiple modernities nemožno odstrániť z jedného dňa na druhý“.²⁰³ Ako Habermas v rozhovore pre Zeit vysvetľuje, „už od počiatkov moderny musia byť trh a politika zase navzájom také vyvážené, aby sa neroztrhla sieť solidárnych vzťahov medzi členmi politického spoločenstva“.²⁰⁴

Preto sme toho názoru, že tu je opätovne priestor pre Súdny dvor EÚ, aby svojou judikatúrou napomohol smerovaniu vpred. Tu by sme radi upriamili pozornosť na slová Cardoza, že „história alebo obyčaj, alebo spoločenský prospech, alebo určitý nútený cit pre spravodlivosť, alebo niekedy azda spola intuitívna úzkostlivá snaha prenikajúceho ducha nášho práva musí prísť na pomoc ustarostenému sudcovi a povedať mu, kadiaľ ísť“.²⁰⁵ Ako sám ďalej píše, zdroj odhalenia zmyslu práva spočíva „v naliehavostiach spoločenského života“²⁰⁶ a v prípade otázok, ktoré sa týkajú „vyplnenia medzier v práve, nie je to o logických dedukciách, skôr o spoločenských potrebách.“²⁰⁷

Tu by sme ešte raz upriamili pozornosť na rozsudok Simenthal II, ktorému sme sa venovali už v podkapitole 1.1 tejto diplomovej práce. Súdny dvor EÚ odpovedal na otázku, ktorej „cieľom bolo v podstate zistiť dôsledky priamej uplatniteľnosti ustanovenia práva Spoločenstva v prípade jeho nezlučiteľnosti s neskorším právnym predpisom členského štátu“.²⁰⁸ Právne predpisy, ktorých vlastnosťou je priama uplatniteľnosť, vyžaduje, aby boli tieto ustanovenia „plne účinné a aplikované jednotným spôsobom vo všetkých členských štátoch odo dňa nadobudnutia účinnosti a počas celej doby trvania ich platnosti“²⁰⁹ a „zakladajú s okamžitým účinkom práva a povinnosti pre všetkých, ktorých sa týkajú“²¹⁰ a „tento účinok sa vzťahuje aj na každý súd, ktorému bolo v rámci jeho právomoci predložené podanie a ktorého poslaním ako orgánu členského štátu je chrániť práva priznané jednotlivcom právom Spoločenstva“.²¹¹ V spojitosti so zásadou

²⁰³ Habermas, J., K ústave Európy, str. 105

²⁰⁴ Tamže, str. 115

²⁰⁵ Cardozo, Benjamin N., Podstata súdneho procesu, str. 50

²⁰⁶ Tamže, str. 99

²⁰⁷ Tamže

²⁰⁸ Rozsudok 106/77, Simmenthal II, bod 13

²⁰⁹ Tamže, bod 14

²¹⁰ Tamže, bod 15

²¹¹ Tamže, bod 16

prednosti úniového práva, ktorej obsahom je „*strata použiteľnosti každého existujúceho ustanovenia vnútroštátneho predpisu, ktoré je s nimi v rozpore*“,²¹² znamená „*aj zabránenie zavedenia nových vnútroštátnych legislatívnych aktov, ktoré sú nezlučiteľné s normami Spoločenstva*“.²¹³ Na základe prvých dvoch vlastností, ktoré judikoval Súdny dvor EÚ v rozsudkoch Costa p. ENEL (prednosť práva EÚ) a Van Gend en Loos (priamy účinok práva EÚ), Súdny dvor EÚ v rozsudku Simmenthal II vyslovil imperatív, ktorý je adresovaný vnútroštátnym súdom. „*Vnútroštátny súd, ktorý v rámci svojej právomoci aplikuje ustanovenia práva Spoločenstva, je povinný zabezpečiť plný účinok týchto noriem a v prípade potreby z vlastnej úradnej moci neuplatní každé vnútroštátne ustanovenie, hoci by išlo o neskoršie ustanovenie, ktoré je v rozpore s právom Spoločenstva, bez toho, aby musel najprv žiadať alebo čakať na jeho zrušenie legislatívnou cestou alebo iným ústavným postupom*“.²¹⁴

Tomuto rozsudku však predchádzal jeden, z dnešného pohľadu, veľmi významný judikát. V ňom Súdny dvor EÚ odôvodnil, alebo skôr by bolo možné konštatovať, že zaviedol prednosť úniového práva aj pred ustanoveniami ústav členských štátov, ak sú v rozpore s platnými aktmi práva Európskej únie. „*Jednotnosť a účinnosť komunitárneho práva by bola ohrozená, ak by sme sa pri posudzovaní platnosti aktov inštitúcií Spoločenstiev odvolávali na pravidlá alebo zásady vnútroštátneho práva. Platnosť takýchto aktov môže byť posudzovaná len podľa komunitárneho práva. V skutočnosti právu, ktoré má pôvod v zmluve, teda v autonómnom prameni práva, nemôžu práve pre túto jeho vlastnosť predchádzať žiadne iné vnútroštátne právne predpisy bez toho, aby mu bol odňatý jeho komunitárny charakter a bez toho, aby bol spochybnený samotný právny základ Spoločenstiev. Preto platnosť aktu Spoločenstiev alebo jeho účinky v členskom štáte nemôžu byť dotknuté tvrdením, že aktom Spoločenstiev sú porušené základné práva zakotvené v ústave tohto štátu alebo štrukturálne zásady vnútroštátnej ústavy.*“²¹⁵

Rozsudok, ktorý by sme ešte radi doplnili do tohto výpočtu, zakladá povinnosť vnútroštátnych súdov členských štátov aplikovať právo Európskej únie ex offo. „*Ak sa v rámci vnútroštátneho práva súdy musia z vlastného podnetu zaoberať právnymi*

²¹² Rozsudok 106/77, bod 17

²¹³ Tamže, bod 17

²¹⁴ Rozsudok 106/77, výroková časť rozsudku

²¹⁵ Rozsudok 11/70, bod 3, časť odôvodnenie

*otázkami vychádzajúcimi zo záväzných vnútroštátnych pravidiel, ktoré strany nepoložili, takáto povinnosť existuje aj v prípade, ak sa jedná o komunitárne právo“.*²¹⁶ Túto časť považujeme za sudcovský aktivizmus. V tomto prípade sa nám zdá, že sudcovia prevzali na seba zodpovednosť vyjadriť axiómu, ktorej vyslovenie nie je v kompetencii inej inštitúcie. Na druhej strane bol súčasťou tohto rozsudku aj výrok, ktorým sa zdôraznilo, že *„komunitárne právo nepožaduje, aby sa vnútroštátne súdy z vlastného podnetu zaoberali otázkou týkajúcou sa porušenia ustanovení komunitárneho práva, ak by ich skúmanie danej otázky zaviazovalo upustiť od svojej pasívnej úlohy, ktorá im bola priznaná a prekročiť rámec žaloby definovaného samotnými účastníkmi a opierať sa o iné skutočnosti a okolnosti než sú tie, na ktorých strana so záujmom o uplatňovanie týchto ustanovení zakladá svoju žalobu“.*²¹⁷ Takto formulovanú výrokovú časť rozsudku je z nášho pohľadu možné zaradiť medzi také výroky súdov, kde súd uplatňuje sebaobmedzovanie. Ak totiž platí prednosť práva Európskej únie, nie je možné uplatniť žiaden právny predpis členského štátu, ktorý by bol s úniovým ustanovením v rozpore. Podľa nášho názoru by to zakladalo nielen možnosť obnovy konania alebo použitia akéhokoľvek iného opravného prostriedku, čo by mohlo vážnym spôsobom nabúrať zásadu právnej istoty, ale existuje tu aj ohrozenie, že dôjde k možnému porušeniu úniového práva.

Odhliadnuc od ostatne citovanej časti judikátu by sme chceli zdôrazniť, že podľa nás tieto rozsudky zaviedli v členských štátoch takzvaný difúzny model, kde za predpis s vyššou právnou silou je možné považované úniové právo tvoriace právny systém Európskej únie a súdy členských štátov sú povinné túto kontrolu vykonávať. Zároveň sme toho názoru, že tieto judikáty do určitej miery federalizujú zatiaľ nefederálnu Európsku úniu.

²¹⁶ Rozsudok v spojených veciach C- 430 a 431/93, bod 13

²¹⁷ Rozsudok v spojených veciach C-430 a 431/93, bod 2 výrokovej časti rozsudku

6 NÁVRHOVÁ ČASŤ

„Nechcime hľadiet' v ústrety budúcnosti –

- tvorme ju.“

Antoine de Saint-Exupery

Ako sme uviedli v podkapitole 3.5, v ktorej sme porovnali funkčné obdobie sudcov Súdneho dvora a funkčné obdobie sudcov SCOTUS, jeden z rozdielov, ktorý je v ich funkčnom období markantný, je jeho dĺžka. Kým sudcovia Súdneho dvora EÚ sú menovaní na šesťročné funkčné obdobie síce s možnosťou znovuzvolenia, sudcovia SCOTUS sú menovaní doživotne.

Inštitút nezverejňovania votum separatum má podľa nás tri funkcie. Jednou je odbúranie možnosti, aby niekto ich preštudovaním nedostal takpovediac návod, ako formulovať akékoľvek budúce odvolanie, prípadne iný opravný prostriedok alebo žalobu, ktorú by mohol použiť v budúcnosti. Druhá spočíva v ochrane sudcov pred vplyvom, ktorý by mohli vlády členských štátov vyvíjať za, z ich pohľadu, takzvaný nesprávny judikát na sudcov, ktorí sú z nášho pohľadu takpovediac odkázaní na menovanie vládou členského štátu. Tretia je z nášho pohľadu čisto praktická. Ak sudca nemusí vypracovávať votum separatum, šetrí to jeho čas. Lenže z nášho pohľadu je tento inštitút nedostatočný, aby zabezpečil úplnú nezávislosť a nestrannosť sudcov Súdneho dvora EÚ. Preto by sme navrhli zmenu zakladajúcich zmlúv v tom smere, aby bolo znenie článku 253 Zmluvy o fungovaní EÚ formulované nasledovne:

„Sudcovia a generálni advokáti Súdneho dvora sa vyberajú z osôb, ktoré poskytujú záruku úplnej nezávislosti a ktoré spĺňajú potrebné kvalifikačné predpoklady požadované v ich krajinách na obsadenie najvyšších sudcovských funkcií alebo sú uznávanými odborníkmi v oblasti práva; sú vymenúvaní na základe vzájomnej dohody Európskeho parlamentu a Rady po porade s výborom uvedeným v článku 255.

Sudcovia Súdneho dvora sa ustanovujú trvale. Za svoju službu dostávajú náhradu, ktorá nesmie byť behom trvania ich služby znižovaná, ale musí reflektovať pozitívne ekonomické ukazovatele Európskej únie. Skončenie výkonu funkcie sudcu odchodom do dôchodku je podmienené žiadosťou sudcu o odchod do dôchodku. Sudca Súdneho dvora môže požiadať o odchod do dôchodku za predpokladu, že dovŕšil dôchodkový vek sudcu podľa pravidiel členského štátu, z ktorého pochádza a zároveň jeho pôsobenie vo funkcii sudcu Súdneho dvora predstavuje minimálne 10 rokov.

Funkčné obdobie generálnych advokátov je stanovené na obdobie šiestich rokov a každé tri roky sa uskutoční čiastočná obmena generálnych advokátov v súlade s podmienkami ustanovenými v štatúte Súdneho dvora Európskej únie. Generálni advokáti, ktorým uplynulo funkčné obdobie, môžu byť vymenovaní znova.

Súdny dvor vymenuje svojho tajomníka a stanoví pravidlá výkonu jeho funkcie.

Súdny dvor prijme vlastný rokovací poriadok. Tento poriadok podlieha schváleniu Rady po porade s výborom uvedenom v článku 255 tejto zmluvy.“

Takéto znenie článku 253 Zmluvy o fungovaní EÚ by posilnilo postavenie sudcov. V rámci princípu brzd a protiváh je však potrebné posilniť inštitút možnosti odvolania sudcu, ak už nespĺňa požadované podmienky alebo neplní záväzky vyplývajúce z jeho funkcie. Preto by sme rovnako navrhovali zmenu článku 6 Protokolu č. 3 o Štatúte Súdneho dvora Európskej únie nasledovne:

„Sudca môže byť zbavený funkcie alebo práva na dôchodok alebo ostatných výhod súvisiacich s jeho funkciou, len ak podľa jednomyselného stanoviska sudcov Súdneho dvora a výboru uvedeného v článku 255 Zmluvy o fungovaní Európskej únie už nespĺňa požadované podmienky alebo neplní záväzky vyplývajúce z jeho funkcie. Dotknutý sudca sa tohto rozhodovania nezúčastňuje. Ak je dotknutý sudca členom Všeobecného súdu alebo osobitného súdu, Súdny dvor rozhoduje po porade s dotknutým súdom.

Tajomník upovedomí o rozhodnutí Súdneho dvora a výboru uvedeného v článku 255 Zmluvy o fungovaní Európskej únie predsedu Európskeho parlamentu a predsedu Komisie a oznámi ho predsedovi Rady.

V prípade rozhodnutia o zbavení funkcie sudcu sa týmto posledným oznámením miesto sudcu uvoľní.“

Takáto zmena článku 6 by vyžadovala následne aj zmenu článku 7, ktorého znenie by sme navrhovali v tomto znení:

„Sudca Všeobecného súdu alebo osobitného súdu, ktorý má nahradiť člena, ktorého funkčné obdobie neuplynulo riadnym spôsobom, je vymenovaný len na zvyšný čas funkčného obdobia jeho predchodcu.

V prípade sudcu Súdneho dvora, ktorý bol zbavený funkcie postupom uvedeným v článku 6 tohto Štatútu, je členský štát, z ktorého pochádza sudca zbavený funkcie, vyzvaný, aby predložil svojho kandidáta na uprázdnený post sudcu Súdneho dvora. Vymenovanie nového sudcu Súdneho dvora sa uskutoční podľa mechanizmu uvedeného v článku 253 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.“

Takto formulované ustanovenia by neposilnili len výbor uvedený v článku 255 Zmluvy o fungovaní EÚ, ale posilnili by aj postavenie Európskeho parlamentu.

Zhodujeme sa s názorom Grimma, že Európska únia vykazuje demokratický deficit. Súhlasíme s ním, že jednou z otázok, ktorú v tomto smere treba riešiť, sú európske politické strany, ktoré by chránili záujmy Európskej únie ako takej a tým by zvýšili legitimitu Európskeho parlamentu v očiach občanov Európskej únie.²¹⁸ Vytvorenie druhej komory Európskeho parlamentu by bolo rovnako prospešné, ale rozchádzame sa s Grimmom v názore, kto respektíve čo by malo byť substrátom druhej komory.²¹⁹ Sme toho názoru, že ak by aj mala nejaká inštitúcia alebo orgán vytvoriť druhú komoru Európskeho parlamentu, nemala by to byť Rada Európskej únie, ako uvádza Grimm, ale Výbor regiónov, ktorý sa skladá zo zástupcov regionálnych a miestnych územných celkov, ktorí sú volení v členských štátoch do orgánov samospráv. Samozrejme by takéto rozhodnutie vyžadovalo ďalšie dialógy, pretože zastúpenie regiónov by malo byť vyvážené. Lenže ako správne podotýka Barány „v spoločenských vedách nie je pokrokom iba vyriešenie určitých otázok, ale aj a hlavne opustenie minulých definitívne nevyriešených a azda ani nevyriešiteľných otázok a polozenie si otázok nových“.²²⁰

²¹⁸ Grimm, D., *Europa ja – aber welches?*, str. 130

²¹⁹ Tamže, str. 129

²²⁰ Barány, E., *Pojmy dobrého práva*, str. 14

ZÁVER

„Cynik pozná cenu všetkého,
ale hodnotu ničoho.“

Oscar Wilde

Neutralita je pojem, ktorého obsahom je odmietanie akéhokoľvek uprednostňovania. Zahŕňa v sebe absenciu akejkolvek zaviazanosti prípadne stránenia komukoľvek respektíve čomukoľvek. Ak by sme takto formulovanú *neutralitu* aplikovali aj na osoby sudcov, museli by sme od nich vyžadovať absenciu politických náklonností a svetonázorových preferencií. V dnešnej dobe nie je možné byť a zostať apolitický a tým spĺňať podmienku *neutrality* ani v sudcovskom talári. Z tohto dôvodu sa v ustanoveniach, ktoré sa vzťahujú na sudcov, používa menej vyhranený pojem a tým je nestrannosť. V takomto prípade je možné mať politické sympatie a aj ideologické preferencie, tieto ale nesmú zasahovať do uskutočňovania výkonu sudcovskej povinnosti.

Ako sme však ukázali, sudcovia v žiadnom prípade nie sú úplne nezávislí od politiky a ani od ostatných dvoch mocí – a to ani od zákonodarnej ani od výkonnej. Sudcovia Súdneho dvora EÚ ale aj sudcovia Najvyššieho súdu Spojených štátov amerických prechádzajú menovacím kolotočom, kde obe tieto zložky významným spôsobom ovplyvňujú ich bytie či nebytie v kresle týchto prestížnych inštitúcií. V prípade sudcov Súdneho dvora EÚ však vstupuje do tohto kolotoča aj znovuzvolenie respektíve obnovenie mandátu.²²¹ Sme si vedomí toho, že v Spojených štátoch amerických je nominácia a menovanie sudcu Najvyššieho súdu od čias F. D. Rooseveltovej takzvanej vojny so súdmi²²² evidentne politickou nomináciou.²²³ Podľa nášho názoru však existuje možnosť pre Európsku úniu, aby sa z tohto diania poučila a v rámci svojho motta *Zjednotení v rozmanitosti* využila určitú formu zdravej ctižiadosti a rivality, aby jednotlivé členské štáty nominovali do kresla sudcu Súdneho dvora zaručene iba *osobu, ktorá poskytne záruku úplnej nezávislosti a spĺňa potrebné kvalifikačné predpoklady*

²²¹ 28. októbra 2018 zástupcovia vlád členských štátov EÚ rozhodnutím obnovili mandát ôsmim sudcom Súdneho dvora a dvom generálnym advokátom Súdneho dvora, tlačové komuniké č. 150/2018.

²²² Rooseveltov program The New Deal, ktorého cieľom bolo ozdraviť ekonomiku Spojených štátov amerických v časoch hospodárskej krízy počas rokov 1933 – 1937, kde SCOTUS prehlásil sociálne zákony za protiústavné.

²²³ Ostatne nominovaný sudca SCOTUS Brett Kavanaugh, ktorý je konzervatívne orientovaný rovnako ako úradujúci prezident USA Donald Trump, pričom aj zloženie Senátu je v prospech republikánov.

požadované vo svojej krajine na obsadenie najvyšších sudcovských funkcií alebo je uznávaným odborníkom v oblasti práva. Osobu, ktorá bude dôstojne reprezentovať prestížnu inštitúciu Európskej únie postavenú na hodnotách ako kultúrnym dedičstve našich predkov a nestane sa „odkladiskom“ alebo „úplatkovou destináciou“ skrachovaných politikov.

Ani takýmto spôsobom sa ale nedosiahne apolitickosť Súdneho dvora EÚ. Sudcovia totiž nie sú úplne nezávislí od politiky. Výkonom svojho mandátu rozhodujú spory a vďaka ich činnosti je udržiavaná autorita štátu, v prípade sudcov Súdneho dvora autorita Európskej únie. Napriek tomu, že sudcovia disponujú najnižšou legitimitou, požívajú však spomedzi troch mocí najvyššiu mieru vážnosti v spoločnosti. Tu vidíme jednu z najväčších výhod, ktorou sa Súdnemu dvoru EÚ otvárajú možnosti, ktoré SCOTUS nemá hlavne kvôli počtu deviatich kresiel. Kým liberálne tendencie v Spojených štátoch amerických presadzujú, aby sa Najvyšší súd USA stal určitou zmenšeninou celkovej spoločnosti, v prostredí Európskej únie je takýto stav možné dosiahnuť práve tým, že každý sudca pochádza z iného prostredia, keďže každý členský štát má svoje špecifiká odrážajúce sa v kultúre, výchove, školstve ale aj v hodnotách. Príliš liberálne zmýšľanie niektorých sudcov v podobe sudcovského aktivizmu môže byť brzdené konzervatívnym svetonázorom tých ostatných arbitrov uplatňujúcich skôr sebaobmedzovanie, aby sa dosiahla Aristotelova pomyselná *zlatá stredná cesta*.

Jednou z možných nevýhod a námietok doživotného mandátu sudcov Súdneho dvora môže byť ich skostnatenosť a nepružné myslenie, ktorému by bolo možné dospieť po niekoľkých dekádach strávených na sudcovskom kresle. Ale ak nie je doživotný mandát sudcu v členských štátoch na škodu a nepredstavuje takúto hrozbu ani tam, nevidíme dôvod, aby vznikali obavy, že to môže postihnúť sudcov v Luxemburgu. Zároveň si trúfame pripomenúť, že takzvanú novú krv môžu a aj predstavujú na Súdnom dvore generálni advokáti. Práve táto požiadavka, potreba nielen byť nadčasový, nezávislý a nestranný, ale aj vnímať aktuálny vývoj spoločnosti, nás presvedčila, že mandát generálnych advokátov Súdneho dvora by mal zostať nezmenený.

Zoznam použitej literatúry

- ARISTOTELES. Etika Nikomachova. Bratislava: Kalligram, spol. s r.o., 2011. 296 s. ISBN 978-80-8101-417-8
- ARISTOTELES. Politika. Bratislava: Kalligram, spol. s r.o., 2009. 304 s. ISBN 978-80-8101-184-9
- BALÍK, Stanislav - BALÍK, Stanislav ml. Právní dějiny mimoevropských zemí (stručný nástin). 3. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 243 s. ISBN 978-80-7380-282-0
- BALOG, Boris. Materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky. 1. vydanie. Žilina: EUROKÓDEX, 2014. 212 S. ISBN 978-80-8155-032-4
- BARÁNY, Eduard. Pojmy dobrého práva. Bratislava: EUROKÓDEX, 2007. 153 s. ISBN 978-80-88931-75-1
- CARDOZO, Benjamin N. Podstata súdneho procesu. Bratislava: Kalligram, spol. s r.o., 2011. 135 s. ISBN 978-80-8101-418-5
- CIBULKA, Ľubor a kol. Štátoveta. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 358 s. ISBN 978-80-8186-733-4
- DRGONEC, Ján. Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax. Bratislava: C. H. Beck, 2015. 1622 s. ISBN 978-80-89603-39-8
- FALLON, Jr., Richard H. Law and Legitimacy in the Supreme Court. 1. vydanie. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2018. 221 s. ISBN 978-0-674-97581-1
- FULLER, Lon L. Morálka práva. 1. vydanie. Praha: OIKOYMENH, 1998. 229 s. ISBN 80-86005-65-8
- GRIMM, Dieter. Europa ja - aber welches? Zur Verfassung der europäischen Demokratie. 3. vydanie. München: C.H. Beck oHG, 2016. 288 s. ISBN 978-3-406-68869-0
- GRONSKÝ, Ján. Komentované dokumenty k ústavným dejinám Československa I. 1914-1945. Praha: Univerzita Karlova v Praze Nakladatelství Karolinum, 2005. 584 s. ISBN 80-246-1027-2
- HABERMAS, Jürgen. K Ústave Európy. Bratislava: Kalligram, spol. s r.o., 2012. 150 s. ISBN 978-80-8101-579-3
- HAMILTON, Alexander - MADISON, James - JOHN, Jay. Listy federalistov. Bratislava: Kalligram, spol. s r.o., 2002. 704 s. ISBN 80-7149-455-0
- HEYWOOD, Andrew. Politologie. 3. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 537 s. ISBN 978-80-7380-115-1
- HOLLÄNDER, Pavel. Základy všeobecné státovédy. 3. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 429 s. ISBN 978-80-7380-395-7

- KARAS, Viliam - KRÁLIK, Andrej. Právo Európskej únie. Praha: C.H. Beck, 2012. 526 s. ISBN 978-80-7179-287-1
- KLOKOČKA, Vladimír - WAGNEROVÁ, Eliška. Ústavy států Evropské unie. Praha: Linde, a. s., 2004. 795 s. ISBN 80-7201-466-8
- KUST, Jan. Nejvyšší soud USA. Praha: Ústav práva a právní vědy, o.p.s., 2013. 408 s. ISBN 978-80-905247-6-7
- ĽALÍK, Tomáš. Ústavný súd a parlament v konštitučnej demokracii. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2015. 221 s. ISBN 978-80-8168-224-7
- MONTESQUIEU, Charles. O duchu zákonů. Dobrá voda: Aleš Čenek, 2003. 365 s. ISBN 80-86473-30-9
- OROSZ, Ladislav - SVÁK, Ján - BALOG, Boris. Základy teórie konštitucionalizmu. 2. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2012. 544 s. ISBN 978-80-89447-88-6
- OTTOVÁ, Eva. Teória práva. 3. vydanie, Šamorín: Heuréka, 2010. 323 s. ISBN 978-80-89122-59-2
- ÖHLINGER, Theo, EBERHARD, Harald. Verfassungsrecht, 11., überarbeitete Auflage. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels AG, 2016. 533s. ISBN 978-3-7089-1434-3
- SIMAN, Michael - SLAŠŤAN, Miroslav. Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou). 1. vydanie. Bratislava: EUROIURIS - Európske právne centrum, o. z., 2012. 1232 s. ISBN 978-80-89406-12-8
- SIMAN, Michael - SLAŠŤAN, Miroslav. Súdny systém Európskej únie. 3. vydanie revidované. Bratislava: EUROIURIS - Európske právne centrum, o.z., 2012. 786 s. ISBN 978-80-89406-07-4
- STRÁŽNICKÁ, Viera. Európska integrácia a právo Európskej únie. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2009. 312 s. ISBN 978-80-89447-00-8
- SVÁK, Ján - BALOG, Boris - POLKA, Ladislav. Orgány ochrany práva. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 229 s. ISBN 978-80-8168-698-6
- SVÁK, Ján. Súdna moc a moc sudcov na Slovensku/The Judiciary and the Power of Judges in Slovakia. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011. 168 s. ISBN 978-80-89447-55-8
- THALER, Michael. Grundlagen von Verfassungs- und Verwaltungsrecht. 3. rozšírené, prehĺbené a aktualizované vydanie. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels AG, 2017. 217 s. ISBN 978-3-7089-1569-2
- VON IHERING, Rudolf. Boj za právo. Bratislava: Kalligram, spol. s r.o., 2009. 112 s. ISBN 978-80-8101-062-0

Zmluvy, právne predpisy, protokoly

Amsterdamská zmluva. In: NR SR. Dostupné z: chrome-extension://oemmnadbldboiebfnladdacbfmadadm/https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/amsterdamska-zmluva.pdf

Dohovor o niektorých inštitúciách spoločných pre Európske spoločenstvá. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie EÚ [cit. 21.10.2018] Dostupné z: chrome-extension://oemmnadbldboiebfnladdacbfmadadm/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957K/TXT&from=DE

Etický kódex členov a bývalých členov Súdneho dvora EÚ 2016/C 483/01. In: EUR-Lex [právny informačný systém]Ú. v. EÚ C 483, 23.12.2016, s. 1 - 5 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:C2016/483/01>

Charta základných práv Európskej únie. In: EUR-Lex [právny informačný systém]Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 391 - 407 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Lisabonská zmluva. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú.v. EÚ C 306, 17.12.2007, s. 1 – 271 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex:12007L/TXT>

Maastrichská zmluva. In: NR SR. Dostupné z: chrome-extension://oemmnadbldboiebfnladdacbfmadadm/https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/maastrichtska-zmluva.pdf

Protokol (č. 3) o štatúte Súdneho dvora Európskej únie. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 210 - 229 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:12012E/PRO/03>

Rímske zmluvy. In: NR SR. Dostupné z: chrome-extension://oemmnadbldboiebfnladdacbfmadadm/https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/zmluva-o-euratome.pdf

Rokovací poriadok Všeobecného súdu. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ L 105, 23.4.2015, s. 1 -66 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A32015Q0423%2801%29>

Rozhodnutie Rady (EÚ, Euratom) 2017/2262, ktorým sa vymenúvajú členovia výboru ustanoveného v článku 255 ZFEÚ. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ L 324, 8.12.2017, s. 50 -50 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:32017D2262>

Rozhodnutie Rady 2010/124/EÚ o pravidlách činnosti výboru ustanoveného v článku 255 ZFEÚ. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ L 50, 27.2.2010, s. 18 - 19 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2010.050.01.0018.01.SLK&toc=OJ:L:2010:050:FULL

Rozhodnutie Rady 2010/125/EÚ, ktorým sa vymenúvajú členovia výboru ustanoveného v článku 255 ZFEÚ. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ L 50, 27.2.2010, s. 20 - 20 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2010.050.01.0020.01.SLK&toc=OJ:L:2010:050:FULL

Rozhodnutie Rady 2013/336/EÚ, ktorým sa zvyšuje počet generálnych advokátov Súdneho dvora EÚ č. 2013/336/EÚ. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ L 179, 29.6.2013, s. 92 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A32013D0336>

Rozhodnutie Rady 2014/76/EÚ, ktorým sa vymenúvajú členovia výboru ustanoveného v článku 255 ZFEÚ. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ L 41, 12.2.2014, s. 18 - 18 [cit. 21.10.2018] Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:32014D0076>

Vysvetlivky k Charte základných práv. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ C 303, 14.12.2007 [cit. 21.10.2018] Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32007X1214%2801%29>

Zmluva o Európskej únii. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ C 326, 26/10/2012 S. 0001-0390 [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>

Zmluva o fungovaní Európskej únie. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 47 - 390 [cit. 21.10.2018] Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>

Zmluva o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele. In: NR SR. Dostupné z: <chrome-extension://oemmnecblldboiebfnladdacbfmadadm/https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/zmluva-o-esuo.pdf>

Ústavný zákon č. 460/ 1992 Zb., ÚSTAVA Slovenskej Republiky

Sprievodná poznámka. Dostupné z:

<chrome-extension://oemmnecblldboiebfnladdacbfmadadm/http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SK&f=ST%205932%202010%20INIT>

Tlačové komuniké č. 150/2018. Dostupné z:

<chrome-extension://oemmnecblldboiebfnladdacbfmadadm/https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-10/cp180150sk.pdf>

Úloha výboru poskytovať poradenstvo v súvislosti so schopnosťou vykonávať funkcie sudcu EÚ. [cit. 21.10.2018] Dostupné z: <http://www.conseil-etat.fr/Actualites/Discours-Interventions/Le-role-du-Comite-charge-de-donner-un-avis-sur-l-aptitude-a-exercer-les-fonctions-de-juge-de-l-Union-europeenne#1>

Ústava Spojených štátov amerických. Dostupné z: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript>

Všeobecná deklarácia ľudských práv. Dostupné z:

chrome-extension://oemmnecblldboiebfnladdacbfmadadm/https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/slo.pdf

Použitá judikatúra

Rozsudok C-70/88 *Aktívna legitímácia Európskeho parlamentu v konaní o neplatnosť* [1990]
ECR I-04529

Rozsudok C-316/91 *Žaloba o neplatnosť* [1994] ECR I-00625

Rozsudok 294/83 *Žaloba o neplatnosť - Informačná kampaň o voľbách do Európskeho parlamentu* [1986] ECR 1339

Rozsudok 6/64 *Costa v ENEL* [1964] ECR 01253

Rozsudok 41/74 *Yvonne van Duyn v Home Office* [1974] ECR 1337

Rozsudok 26/62 *Van Gend en Loos* [1963] ECR 3

Rozsudok 106/77 *Simmenthal II* [1978] ECR 629

Rozsudok v spojených veciach C-397/01 až C-403/01 *Pfeiffer* [2004] ECR I-08835

Rozsudok v spojených veciach C-46/93 a C-48/93 *Brasserie du Pêcheur* [1996] ECR I-01029

Rozsudok v spojených veciach 28 až 30/62 *Da Costa* [1962] ECR 00060

Rozsudok C-2/06 *Kempton* [2008] ECR I-00411

Rozsudok 61/79 *Denkavit* [1980] ECR 01205

Rozsudok 75/63 *Unger* [1964] ECR 00381

Rozsudok C-41/90 *Hoefner* [1991] ECR I-01979

Rozsudok v spojených veciach 789 a 790/79 [1980] ECR 01949

Rozsudok C-555/07 Küçükdeveci [2010] Ú. v. EÚ C 63, 13.3.2010, s. 4 - 4

Rozsudok C-200/02 *Zu und Chen* [2004] ECR I-09925

Stanovisko 2/13 *Pristúpenie EÚ k EDLP* [2014]

Rozsudok C-135/08 *Rottmann* [2010] Ú. v. C 113, 1.5.2010, s. 4 - 4

Rozsudok 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft* [1970] ECR 1970-01125

Rozsudok v spojených veciach 430 a 431/93 *van Schijndel* [1995] ECR 1995 I-04705

Nález Ústavného súdu ČR, Pl. ÚS 77/06, zo dňa 15.2.2007